

GEÇERKEN

GÜZEL BİR İZ BIRAKMAK İÇİN

MART 2022 • SAYI: 18

**BİZE RÜYANIN DEĞİL
UYANIKLIĞIMIZIN TABİRİ GEREK** ”

Sadi-i Şirazi. İran'ın kadim şehirlerinden Şiraz'da dünyaya gelmiştir. Fars edebiyatının en tesirli şairlerindendir. Kendini irşat ve halka hizmete adanmış Sadi hayattayken büyük bir şöhret kazanmış ve birçok şair onun üslubunu sürdürmüştür. Eserlerinde Farsçada kullanılan Türkçe kelimelere de yer veren Sadi'nin şiir ve nesrinin en belirgin özelliği akıcı olmasıdır. *Bostan* gibi manzum eserlerinin yanında mensur eserleri de vardır. Fars edebiyatının şaheserlerinden olan, Sadi'nin ilmini ve yaşam tecrübesini belagat ve fesahatle yoğurup yazıya döktüğü *Gülistan* onun Farsça ve Arapça şiirleriyle karışık mensur bir eseridir. Bu eserin de *Bostan* gibi birçok baskısı ve çeşitli dillere tercümeleri yapılmıştır.

Geçerken

Mart 2022 - Sayı:18
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih Kurt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur

Grafik Tasarım
AREN Tanıtım

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Furkan Çalışkan

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 96 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 67 ABD Doları - AB Ülkeleri için 43 EURO
Avustralya için 114 Avustralya Doları
İsviçre için 45 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye İşletme
Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası Ankara Kurumsal
Şubesi IBAN: TR94 0001 0017 4505 9943 0850 41
no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile
aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir
mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye
İşletme Müdürlüğü, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara" adresine
gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
28.02.2022

Baskı
Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıç Yolu No: 7 Gaziemir/İzmir
Tel: 0 232 274 22 15

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar
yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına
aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın
organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf
ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak
gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / GÜVEN ADIGÜZEL
HABBESİNDE KÂİNAT YA DA ÜZÜMÜN YOLCULUĞU

4 / HALE SERT
BULUT MASALI

6 / MEHMET KAHRAMAN
BAŞARININ SIRRI

9 / D. MEHMET DOĞAN
ÜÇ TAVSİYE

10 / SELMA MAŞLAK
ÖLÜMDEN ZAMAN ÇALMAK

12 / MUSTAFA IRMAKLI
UMUDUN YOLUNDA AŞKLA YÜRÜMEK

15 / FURKAN ÇALIŞKAN İLE SÖYLEŞİ
"ŞİİR, ŞAİRİNDEN VE ŞAİRİNİN KASTINDAN
BAĞIMSIZ HAREKET EDEBİLİR. TARİH İÇİNDE FARKLI BİR
ROLE SOYUNABİLİR. ŞİİR, BİR ŞAHSİYETTİR."

20 / MERYEM KARASU
BİR KUM TANESİYDİ
OYSA ÇÖLÜN DİRDİNİ TAŞIYORDU

22 / HİLAL KOÇ HANCI
YA O DA HAKLIYSA?

24 / EV
SİZDEKİ KARŞILIĞI

26 / CANAN OLPAK KOÇ
BÖYLE İDİLER YAŞARKEN:
SEZÂİ KARAKOÇ

29 / ECEM TUBA HIZARCI
BAŞKA SESLER: ÂNİ DURAKSAMA

30 / MEVLÛT UYANIK
METAFİZİĞİN YENİ BİR DOĞUMU YA DA
AKLIN SINIRLARINDA GEZİNEREN EN ÜSTÜN BİLGİ

33 / HALİL İBRAHİM ÜÇER
AYAKÜSTÜ SORULAR

34 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
AĞLARLA SARILI DÜNYAMIZDA
MAHREMİYETİN İMKÂNSIZLIĞI

36 / ÖZGE KORKMAZ
ÖNÜM ARKAM SAĞIM SOLUM

39 / ŞULE YAVUZER
BİR YAZI BİR ÇİZİ

40 / MUSTAFA ÜNVERDİ
MELEKLER VE CİNLER GAYBİ BİLEBİLİR Mİ?

43 / HÜSEYİN AKIN
KARINCA YOLU

46 / RÜMEYSA KAYA
YENİ DÜNYA DÜZENİ; WALL-E

48 / RABİA KARZAN
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

HABBESİNDE KÂİNAT YA DA ÜZÜMÜN YOLCULUĞU

GÜVEN ADIGÜZEL

Üzüm yetişmeyen beldeler
deniz görmeyen yerler gibi
insanı çabuk usandırır.
Refik Halit Karay

Bahçemizdeki asmadan kopardığımız ekşi korukları ağzımıza atıp gözümüzden yaş gelinceye kadar yemeye devam ettiğimiz yıllar. Çocuktuk ve o korukların olgun üzüm salkımlarına dönüşmesine izin vermiyorduk. Asmanın sarıp sarmaladığı bir çardağın gölgesinde, bazı gün batımları ve bazı ekşilikler. Bir salkım tatlı üzümün kıymetini bilmenin çağı geldi çattı sonra. Avuçlarımız kırmızı şurupla yıkandı.

Bal gibi tadıyla ağzımızı kamaştıran dolgun bir üzüm salkımını, henüz üzerindeki tozu dururken, sapındaki örümcek ağlarına aldırmadan bağından koparıp buz gibi suyun altına tuttuğumuzda hayat yeniden başlayacaktır. Salkımı havaya kaldırıp iştahla aldığımız o küçük ısırik, ağzımıza doğru ağır ağır süzülen üzümün tatlı suyunu hatırlatır bize. Taneleri kütüredeterek büyük bir arzuyla yemeye devam ettiğimizde, burnumuza rayıhasının yayıldığını ve üzüm tanelerinin üzerindeki buğunun geri döndüğünü fark ederiz. Dişlerimizin arasından tatlı meyveli bir ırmak gibi süzülerek akacaktır. Üzümün hakkı üzümdür.

Sonbaharda gelir hanelerimize üzüm, kanımıza hemen karışır, bir yaz sonu ulaşıdır aslında. Yazın yakıcı güneşinin bitip eylül serinliğinin geldiğini müjdeleyen, tek başına bir mevsimi andıran o uzun ân'ı resmeder. Bağ bozumuyla birlikte saplarından ince ince kesilerek küfelere, sepetlere doldurulan ve sofralarımızdaki misafirliği başlayan üzüm, yalnızca bu yaş hâliyle değil; kurusu, şurubu, sirkesi, pekmezi, sırası, reçeliyle, çekirdeğinden ilacı,

aromasından dondurması ve yaprağından sarmasıyla yaşam alanlarının belirleyici ölçülerinde derin bir kültürel etkiye sahiptir. Türkler üzümü hakkıyla bilir. "Kızıl iksir" namıyla bilinen hardaliye, Türkler için üzüm suyuyla yapılmış en nadide içecek olarak kayıtlara geçer.

Refik Halit'e göre mesela, insanlık buğday ile üzümü keşfetmeseydi medeniyete giremezdi. İlk büyük medeniyetlerin en parlak dönemlerindeki ana gelir kaynağının asma/üzüm olması, Karay'ın cümlesini daha anlamlı kılıyor. Meyvelerin şehnazı, şehinşahı üzüm, asmagiller familyasının vitis cinsinden kıymetli bir bitkidir. Dikensizdir el uzatılır, kabuksuzdur ağza atılır, tadıyla damak kamaştırır. Yeryüzünde kültürü yapılan en eski meyve türlerinden biridir. Yumuşak dokulu derin toprakları sever. Ana vatanı Güney Kafkasya. Selamıyla gelir her bağ bozumunda. Antik Çağlardan beri sofralarımıza misafir, insanlık tarihiyle yaşıt bir kültürel geçmişin ortasında. İlk üzüm çubuğunu tufandan sonra Hz. Nuh'un diktiği rivayet edilir. Kırk derde devadır, varlığında sonsuz şifa, ilhamıyla nazar eder. Bir Ülkü Tamer dizesi gelir o hâlde buraya: Şiir üzümün güneşidir, elmanın kurdu.

Üzüm Kardeşliği

Üzüm kardeşliğin meyvesidir. Bir arada olmayı simgeler. Beraber olgunlaşan bir cemiyetin toplamıdır. Tane tane ayrı durmanın ama birlikte tek salkım olmanın çiçeğidir. Üzüm ki habbesinde kâinat saklı. Yunus'un erik dalına çıktığında

tarikata misal olarak yediği meyve, ölümsüzlük suyuna batırılan ilk tane, üzüm buğusu gibidir Firuze.

John Fante'nin ailesinin İtalyan kalabilmek ve kültürel devamlılıklarını koruyabilmek için üzüm bağlarıyla kurduğu dolaysız ilişkiyi, Fante'nin *Üzüm Kardeşliği* romanına sızdırdığı kadarıyla görebilmek mümkün. Üzüm, burada Amerikalı olmaya karşı panzehirken, ressam Vincent van Gogh'un yaşamı boyunca satabildiği tek eseri olarak bilinen *Kırmızı Üzüm Bağı* adlı tablosunu resmetme fikrinden bahsettiği mektubunda yeterince büyüleyici bir zehirdir; "Ah, Mont Majour yakınlarındaki üzüm bağında çalışmaya gitmem gerekiyor. Hepsi morumsu sarı. Mavi gökyüzünün altında yeşil, güzel, renkli bir motif." Renkleri güz sonuna doğru kırmızı ve sarıya çalan bir bağ manzarası karşısında büyülenen Gogh, fırçasını üzümün güzelliğine batırarak yakaladığı o doyumsuz güzellikteki ışığın adını *Kırmızı Üzüm Bağı* koyacaktı. Damak ile göz arasında bir yerde bekler bazen, bazen kültürel panzehir, bazen ilham içeren tatlı bir zehir, ruhunda nice güzellikler saklıdır. Tane tane sevilir.

İlahi aşkın meylerinden şarap, üzümün aşkın hâlidir. Sevgiliye giden yolların âşığı sarhoş etmesiyle, elinde aşk şarabıyla kapı kapı gezerek sevdiğini arar âşık. Üzüm, aşkın anlattığı o uzun hikâyenin başlangıcını temsil eder. Sultânü'l-Âşıkın olarak tanınan meşhur tasavvuf şairlerinden İbnü'l-Fârız, ebed ve ezelde aşkın hükmünü söyleyecektir: Biz sarhoş olduğumuzda henüz üzüm yaratılmamıştı.

BULUT MASALI

HALE SERT

ÇİZİM HAYRETTİN VURAL

Bulutlar her gün bize bir masalın mizansenini sunarlar. Bir gün sergilenen masal bir daha görünmez gökyüzünde. Gök hayatı yansılar, yaşanan bir kez yaşanır. Arkası yarın bir dizi değil. Onlarca kez tekrarlanan, tutan bir gösteri değil. Her bulut kümesinin DNA'sı o güne özel dizilir. Su, her gün başka yollardan, başka şekillerde yükselir gökyüzüne, farklı duygu notalarında yoğunlaşır. Bulutun mayasını göğe kim çalar?

Kişioğlu zahmet eder de bakarsa o ân gökyüzünün, masalın o bölümünü sadece kendisi için resmettiğini fark eder. Ağzından ateşler saçan, devasa kuyruklu ejderha seni korkutur beni güldürür bu masalda. Boğum boğum uzayan tombul tırtılın onu izleyen bulutta kozaya, sonrakinde kelebeğe dönüştüğünü sen görürsün, ben tırtılın bir boğumundan diğerine geçerken takılır yeryüzüne düşerim. Tekrar başımı kaldırmam, masalın çağrısına yeniden kulak vermem belki günler belki aylar alır. Bulutlar boşluğa anlatır ben boşluğa dalarım.

Bazı günler buluta kesilir gök, melekler elleriyle çekiştire çekiştire bir parça maviyi aradan salarlar. Bazı günlerse pürüzsüz gökçenin üstünde yanaklara sürülen allıktır tozsuz beyaz silüetler. İlkinde ağaçların, geyiklerin, aslanların, koyunların, balıkların, insanların doğurması gibi doğurur gök. Bebekler, yavru- lar, kuzular, larvalar, likenler, bakteriler birbirine karışır hikâyede. Bulutlar üst üste alt alta göğe nasıl sığacaklarını bilemezler. İkincisinde ağaçlar, geyikler, aslanlar, balıklar, insanlar, larvalar, balık yumurtaları ölür, ölümün ağır bastığı günler su susar, yukarı yoğunlaşacak mecali bulamaz kendinde. Gök masalsız kalır, çıplaklığı bazılarına büyüğü gelir bazılarına dokunaklı.

Dünya, bulutların alfabesiyle yazılan bir masaldan ibaret, yaratılalı beri. İnsanlığın hikâyesinin kaydı, dökümü onlarda saklı. Yaşanan her ân, o ânın duygusu, bilgisi nefesle yükselir gökyüzüne, bir bulutun içinde yer edinir. İnsan kayıttan hoşlanmaz. At- tığı adımı, ellerinin işlediğini boğazından, dilinden çıkan sözleri bir tek kendi bilsin ister. Zaten belki kendi bile bilmez ne eyler, nereye gider, ne söyler. Düşüncesini kelimelerine saklayandan ne beklenir? Kelimelerini yazıya gizleyenden. Kitapların kaydı bulutlarınkinin yanında boşluğa sakız çiğnemektir.

İşte şimdi, başımı kaldır ve bak, kocaman bir bulutun, geçmişinden kaçan adamın üzerine nasıl çullandığını görebilirsin. Adam kaçtıkça buluttan hafızası sanki onu içinde eritmek istercesine peşi sıra geliyor. Hâlbuki kendiyse barışıkların gölgesi. Bulut; her gün zevkle coşkuyla tatlı tatlı bıraktığı nefesi, denize atılmış bir ağ gibi çeker, toparlar yukarı. Varsa nefese takılan birkaç hüznü, keder, yılgınlık parçasını silkeler, o ılık nefesleri bir hamur gibi yoğurur, açar, gökyüzü dantelinin bir motifi olur asılır maviliğe. Gördüğün o sevimli pofidik bulutlar, ânı yaşayabilenlerin gökyüzü elince çekilen fotoğraflarıdır.

Bak görüyor musun, bize yakın duran köpek balığı büyük fûme bulutun önünden giden beyaz küçük bulut parçalarını? Balık ağzını açmış, bulutlar hareket ettikçe diğer parçaları yiyor. Bu da geleceğe kafayı takanların hâli olsa gerek. Yarın tarafından yutulma korkusu bulut masalında köpek balığına dönüşmüş. Şimdiyi yiyen devasa kül rengi bulutlar... Geçmiş de geleceği de bıraksak ve ân

yağmur yağmur büyülese bizi. Şimdi- nin efsununa bıraksak nefesimizi.

Şurada bambaşka bir gösteri var, büyük bir çarpı işareti gibi birbirine dolanmış semazen bulutlar, dünya döndükçe çarpının kolları birbirinden ayrılıyor. Bulut seyrelip diğer bulutlara karışıyor. Karmaşık gibi görünen olaylar yükseldikçe inceliyor, dağılıyor, denklem çözülüyor. Nefeslerimiz bir bütün, senin nefesin bana, benimki sana, onunki bize karışıyor, benim yaptığım hepimizin eylediklerine ulanıyor. Karmaşanın altı üstü basitlik, yüksel sen de bulutla birlikte, hercümercin dağılımı izle.

Şu günlerde bulutlar su dolu bir bardağın içindeki buz parçaları gibi eriyorlar. Yüksek dağların üzerinde kaymaklı dondurmada bulutlar, şıpır şıpır üzerimize damlıyorlar. Damladıkları yerleri yakıcı bir sıcaklık sarıyor. Denizler kirlendi, denizler ısındı, buzullar eridi bulutlar da bu sebepten eriyor deniyor. Bazıları ise erimiyor ki yağmur yağıyor diyor. Yağmur masalların can suyu, eriyen bulutlar masalların ebedî silgisi.

Bize yeryüzünde sunulan sürenin sonuna geliyoruz. İnsanın hikâyesi sönme- ye yüz tuttu, göğe yükselemiyor. İnsan kendi hikâyesini sonlandırırken denizden, gökyüzünden, dağdan, ormandan geriye bir iz kalmasını istiyor. Kalırsa ahiret gününde şahitlik edebilirler, ne de olsa bulutlar biliyor insanın günahını, sevabını.

Bir güvercin gökyüzüne süzülüyor, yükseliyor yükseliyor bulut girdabı masalına kapılıyor, döne döne gözden yitiyor.

Bulutlar geçerken gözyaşları çimende kalıyor.

B

AŞARININ

SIRRI

MEHMET KAHRAMAN

Kendini bilen, özelliklerinin farkında olan insanlar uygun ortamı bulurlar veya uygun ortam oluştururlar. ”

Çevrenin insan üzerinde bir etkisi var mıdır yok mudur? Özellikle münazaralar için iyi bir sorudur bu. Herkesin elinde bol miktarda delil vardır bu alanda. İnsan yalıtılmış bir hâlde yaşayamadığına göre çevrenin elbette bir etkisi olacaktır. Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim atasözü çevresel faktörleri açıklamak için kullanılır. Arkadaş çevresi kötü olan birinin iyi kalmasının mümkün olmayacağı vurgulanır ya da tam tersi, arkadaş ortamı iyi olan birinin de iyi olarak kalacağı söylenir. Bunların tersi de mümkündür, hiçbir konuda genelleme yapılamaz. Ancak burada vurgulamak istediğim husus ortamın oluşmasıdır.

Ortam, yani atmosfer insanı daima etkisi altına alır. Bilhassa başarı ve dehanın ortaya çıkmasında ortamın etkisi çok fazladır. Toplumsal enerji grubun bütün üyelerine sirayet ederek onları da vasatın üzerine çeker. Birlikten doğan kuvvet bireyi yükseltir. Bunun ilk örneklerini Antik Yunan'da görürüz. Sokrates, Platon, Aristo, Herodot, Sophokles gibi pek çok isim aynı çağda aynı şehirde yaşamışlardır.

Onları bugüne taşıyan, dehalarını ortaya çıkaran şeyin uygun ortamın oluşması olduğunu söyleyebiliriz. Benzer birçok örnek vardır konu ile ilgili. Floransa mesela; 1400'lü yıllarda Michelangelo, Leonardo da Vinci, Donatello gibi ressamların Floransa'dan çıkması tesadüf müdür? Elbette hayır. David Banks "Aşırı Deha Problemi" başlıklı araştırmasında "Dehanın zaman ve mekân bakımından dağılımı rastgele değildir. Aksine, sıkı, bir bölgeye ait kümelerde toplanmışlardır." der. Acaba neden?

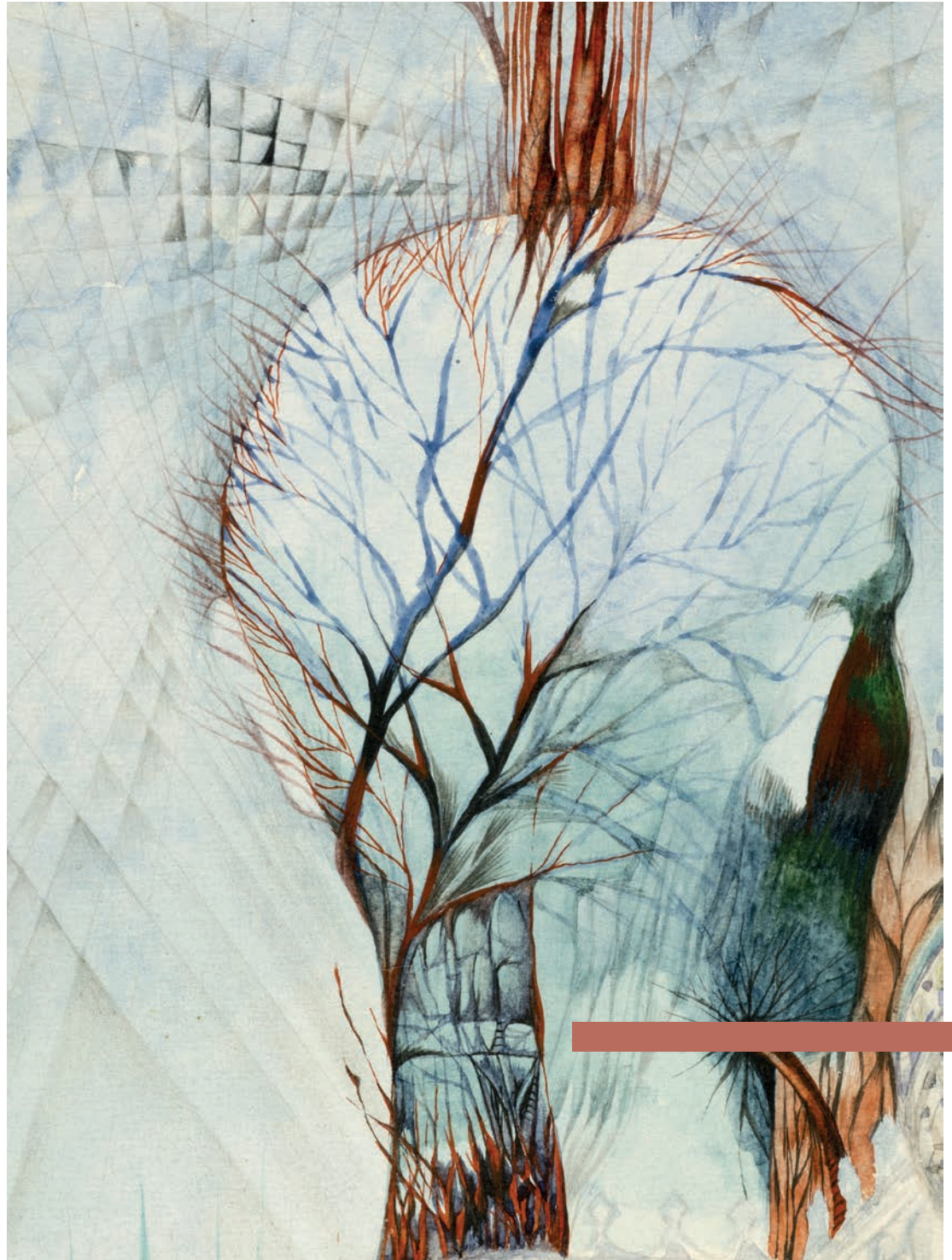
Kahramanmaraş dediğimizde aklımıza gelen ilk şey (dondurma hariç) nedir? Yazarlar ve şairler değil mi? Hatta "yedi güzel adam" olarak tanıdığımız çok kıymetli yazarlar ve şairler Maraş'tan çıkmışlardır. Sadece onlar değil, birçok şair ve yazar çıkmıştır Maraş'tan. Bu bir tesadüf müdür, yoksa bir sebebi var mıdır? Maraş, geçmişinden aldığı mirası hâlen yaşatmaktadır. Şehirde dergiler çıkmakta, kültür sanat faaliyetleri bütün canlılığıyla devam etmektedir. Jonah Lehrer'in *Hayal Gücü-Yaratıcılığın Sırrı Nedir?* isimli kitabında William Shakespeare'i an-

lattığı bir bölüm var. Orada Shakespeare'in bir yazar olarak doğuşunu ele alıyor. Kitaptan öğrendiğimize göre 1580'lerin Londra'sında inanılmaz tiyatro faaliyetleri yapılmaktadır. Londralıların üçte biri ayda bir kez tiyatroya gitmektedir. Haftada altı farklı oyun oynanmaktadır. Oyunların oynanabilmesi için senaryo lazımdır. Bunun için çalışan, her gün senaryo yazan bir sürü insan vardır. Shakespeare 1580'lerin ortalarında, yirmi yaşında, böyle bir ortama gelmiştir. Onu yazar olarak doğuran şehirde zaten birçok yazar vardır ve birbirleriyle yarış hâlinde dirler. Shakespeare'i öne çıkaran unsur yaşadığı zaman ve mekândı. Kendini geliştirebileceği bir ortam bulmuştu. Yazarlar kıymet görüyor, genç yazarların ise deneyim kazanması için imkânlar sunuluyordu. Böyle bir atmosferden önemli, tanınmış, başarılı birinin çıkması mucize olmasa gerek. Çünkü ortam zaten buna müsait.

1960'ların İstanbul'u da böyle bir dönemdir. Gerek öykü gerek şiirde bugün beğenerek okuduğumuz isimlerin çoğu o zamanın yansımasıdır. İkinci Yeni olarak bilinen şairlerin

oluşturduğu topluluk, edebiyatın dinamosu olmuştur âdeta. Sezai Karakoç ile Cemal Süreya sınıf arkadaşları mesela. Garip'in üç önemli ismi de birbirlerini liseden beri tanımaktadır. *Büyük Doğu*, *Diriliş* edebiyat dergileri de çekim merkezi olma işlevini yerine getirmiştir. Bugün bile dergiler veya topluluklar toplanma mekânı vazifesi görürler. Konya'da çıkmaya devam eden *Mahalle Mektebi* dergisini yakından bildiğim için onu örnek gösterebilirim. Dergiye sadece yazarlar değil hemen her kesimden gençler gelmektedir. Tıptan mühendisliğe, ilahiyattan eğitime ilgili, meraklı gençleri orada görmek mümkündür. Amaç sadece yazmak, yayımlatmak değil, çalışan, üreten ortama dâhil olmaktır. Birbirimizle kurduğumuz ilişki bizi geleceğe taşıyacaktır.

Tek başına başarı mümkün değil midir? Bir köyden, bir beldeden önemli, başarılı insanlar çıkmaz mı? Elbette çıkar, bunun da örnekleri vardır: Aziz Sancar'ı, Oğuz Atay'ı burada anabiliriz. Çalışarak, emek vererek başarmak, güzel işler yapmak pekâlâ mümkündür. Fakat bireysel çalışma ile kolektif çalışma arasında şöyle bir fark vardır: Bireysel çalışmada kişinin aşırı bir gayret göstermesi gerekir, oysa kolektif çalışmada daha az çaba sarf edilir. Ortak akıl ortak enerjiye dönüşerek diğer kişileri de sürükler. Bireysel çalışmada bıkkınlık, yılgınlık riski çok fazlayken toplulukta birbirini besleyen duygusal bağlar sayesinde daima itici güç yaşanır. Topluluktaki kişiler her zaman daha cesur,

daha girişkendir. Kendilerini rahatlıkla ifade ederken taltif edilmenin, önemsenmenin, kabul edilmenin psikolojisiyle zihinsel süreçleri etkin yaşarlar. Başarı onlar için bir gelenek hâline gelir. Çünkü onları engelleyen bir şey görmemişlerdir,

bu nedenle çalışmanın normal bir iş olduğunu düşünürler. Bir dönemin Bağdat'ını hatırlayalım veya Endülü'sü, Semerkant'ı, Buhara'yı. Belli bir dönemde her biri ilmin başkentliğini yapmış, ilim konuşulmuş, âlimler yetiştirmiş şehirlerdir

Unutmayalım, bilgi paylaştıkça azalmaz aksine çoğalır. Bir fikir başka fikirlerin kıvılcımını taşır. Bu nedenle zamana ve mekâna sahip çıkmak gerekir.

bunlar. Hakeza İstanbul her zaman bilimin, sanayinin başkentliğini yapmış ve yapmaya devam etmektedir. İstanbul için imkânların çok olması elbette şanstır. Fakat bu şansı kimler kullanıyor? Bugün yirmi milyona yakın insanın yaşadığı metropolde kaç şanslı kişi vardır?

Kendini bilen, özelliklerinin farkında olan insanlar uygun ortamı bulurlar veya uygun ortam oluştururlar. Hangi alanda olursa olsun tek başına zafer kazanmak zordur, oysa birlikte çalışmak, üretmek gelişmeye vesiledir. Grup içinde kıskançlıklar, hasetler de vardır, insanın olduğu yerde bu kaçınılmaz, lakin bu tür hasetleri aşabilen kişiler başarılı olabilirler. Rakip değil yoldaş olmak, birbirini beslemek berekete vesiledir.

Toplulukların varlığı şehirler için bir dinamizm sağlar. Şehirler içinde de bazı yerler bilimin, sanatın, teknolojinin konuşulduğu toplanma mekânları hâline gelir. Bu tür mekânlar şehirlere farklı bir hava katar, onlara ruh verir. Konya, Bursa, Maraş gibi şehirler taşıdıkları hafızayı hâlâ diri tutabilmekte ve yaşanan deneyimi gelecek nesillere aktarabilmektedir. Şehrin hafızası kendisinden sonra gelenlere rehberlik yapar. İnsan köyde başka düşünür, şehirde başka. Hafızası olan şehirler insanı etkiler, ona yön verir. Büyükşehirlerde yaşamak, köklü geleneği olan üniversitelerde okumak kişiyi yukarı çekecektir. Şehir, mekân, topluluk bize ufuk verir. İstanbul'da yaşayan ve üreten biri Anadolu'nun ücra bir şehrinde yaşayanla aynı şekilde düşünmez. Etrafınızda çalışan, üreten biri varsa siz de çalışmaya ve üretmeye başlarsınız. Üreten topluluk sizi teşvik eder, risk almaya zorlar.

Ortak bir payda etrafında birleşen katılımcılar sayesinde hayat bulur topluluklar. Genelde kendiliğindendir bu tür hareketler, ancak hayatiyet kazanabilmesi için şehirlerin, yöneticilerin onlara olanaklar sunması gerekir. En azından toplanma mekânlarının teminini gerçekleştirmek, gerekli ekonomik desteklerin sunulması topluluğun bir araya gelmesi için şarttır. Katılımcıların teşvik edilmesi, takdir edilmesi, desteklenmesi başarıyı getirecektir. Şehrinin adının bilimle, sanatla, teknolojiyle anılmasını; şehrinde bilimin, sanatın, teknolojinin konuşulmasını kim istemez. Ama bu dinamizm kendiliğinden gerçekleşmez. Topluluklara o ortamın oluşması için zemin hazırlanmalı, destek olunmalıdır. Başarı ancak böyle gelir. Unutmayalım, bilgi paylaştıkça azalmaz aksine çoğalır. Bir fikir başka fikirlerin kıvılcımını taşır. Bu nedenle zamana ve mekâna sahip çıkmak gerekir.

Başarı tesadüf değildir, emek ister, sabır ister. Başarının sırrı budur. Bu sırrı bize Yüce Allah Necm suresinde söyler: *“İnsan için ancak çalıştığı vardır.”* Yalnız da çalışabilirsiniz, toplulukla da; önemli olan sizi başarıya götürececek adımları atabilmektir. Yalnız çalışmak diğerlerinden yalıtılmayı ve ayrı durmayı gerektirir, daha fazla gayret göstermek zorundasınızdır. Oysa bir topluluk içinde hareket etmek az çabayla çok verim almayı sağlayacaktır. Bu nedenle çevre, ortam önemlidir. Az önce bahsettiğim örneklerde olduğu gibi çevrenin insan üzerinde büyük etkisi vardır. Burada kendimize sormamız gereken soru ise şu: Biz ne istiyoruz?

BİR ŞİİR

EZBERLEYİN

Şiir teksif sanattır, sözün süzölmüşüdür, özüdür, hatırdaki kalacak şekilde söylenmiştir. Ezberinizde şiirler olsun. Zaman zaman kendinize veya başkalarına sesli olarak okuyun:

Yunus'tan bir ilahi, Fuzulî'den bir gazel, Nefîsî'den bir şarkı, Galibî'den bir tardıye, Mehmet Akif'ten "Çanakkale Şehitlerine", Yahya Kemal'den "Açık Deniz", Ahmet Haşim'den "O Belde", Necip Fazıl'dan "Takvimdeki Deniz", Sezai Karakoç "Hızır'la Kırk Saat"...

BİR KİTAP

OKUYUN

Kitap okumak bir kitapla başlar, devamı gelmedikçe noksanlığı hissedilir. Kitapları bir bir okuyun. Dünyayı, dünyamızı tanıyın; varlığı keşfedin. Dilimizin lezzetini edebî eserlerden alın.

Refik Halit'ten *Üç Nesil*, Üç *Hayat*, Nurettin Topcu'dan *Var Olmak*, Peyami Safa'dan *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, Tanpınar'dan *Beş Şehir*, Safiye Erol'dan *Ciğerdelen*, Tarık Buğra'dan *Firavun İmanı*, Mustafa Kutlu'dan *Yoksulluk İçimizde...*

ÜÇ TAVSİYE

D. MEHMET DOĞAN*

BİR TÜRKÜ

ÖĞRENİN

Zihninizde bir ses, bir ezgi olsun, arka planda sürsün. Ezandan, Kur'an'dan kaynaklanan bir musikiyi sürekli hissedin.

Dede'den, Sadettin Kaynak'tan, Celal Güzelses'ten, Neşet'ten, Mükerrerem Kermertaş'tan... Bir türkü veya şarkı öğrenin. Sonsuzluğa yönelişte hüznün, melal kılavuzunuz olsun.

* Gençlere üç tavsiye, fakat üç çoğalmaya müsait bir sayıdır: 3, 33, 66, 99...

ÖLÜMDEN ZAMAN ÇALMAK

SELMA MAŞLAK

Neye göre uzun, neye göre kısa
yaşanır? Ya da neye göre erken, neye
göre geç ölünür? ”

Her şey kendi ölümüne doğru koşar; bir kar tanesi, bir arı, bir erik ağacı, bir nehir, bir insan, bir kavim... Her şey ölümüne doğru yol alır. Kar tanesi güneş açınca, gelincik yaz bitinceye kadar yaşar. Ama o bir gelincik hiç çürümemiş gibi, o bir kar tanesi hiç erimemiş gibi her yaz ve her kış hep oradadır. Ölüm, büyük bir ustalıkla varlık düzenini bozmadan sessiz bir nakarat gibi kendini tekrar eder durur.

Victor Hugo, kendini tekrar edip duran bu nakaratı *Bir İdam Mahkûmunun Son Günü*'nde altı hafta sonra ölecek genç bir adam üzerinden hatırlatır bize. Genç adamın göz göre göre gelen ölüm karşısında hissettiklerini, kendi ifadesiyle "entelektüel otopsi"sini satırlara döker. Mahkûm için ölüm düşüncesi, uyanıkken bile yakasını bırakmayan, başını zindanın duvarlarına vura vura parçalatacak kadar dehşet vericidir! Üstelik ölmek için çok sağlıklı ve çok gençtir!

Neye göre uzun, neye göre kısa yaşanır? Ya da neye göre erken, neye göre geç ölünür? Montaigne *Denemeler*'inde bu konuyu ilginç bir

örnek üzerinden açıklar. Hypanis ırmağının suları üstünde sadece bir tek gün yaşayan küçücük böcekler vardır. Ömrü kısacık olan bu böceklerin sabah ölenine genç, akşam ölenine ihtiyar mı öldü denmelidir? Sabah öleni talihsiz, akşam öleni talihli mi olmaktadır? Kulağa gülünç geliyor değil mi? Ya insan ömrü? Bir sineğe göre uzun belki ama dağların, denizlerin, yıldızların, nehirlerin, ağaçların yanında ömrümüz göz açma kapama süresinden de kısa! İnsanın talihlisi ya da talihsizi de onların sonsuzluk kadar uzun ömrüyle kıyaslandığında konuşulmaya bile değmeyecek denli minik bir ayrıntı hâline geliveriyor. Ölüm bütün farkları ortadan kaldırıyor; uzun yaşayanı da kısa yaşayanı da aynı son bekliyor. Zaten “Bir gün bile yaşadıysanız her şeyi görmüş sayılırsınız.” diyor Montaigne. Ona göre, bir gün diğer bütün günlerle aynıdır, bütün atalarımız aynı Güneş’e, aynı Ay’a, aynı geceye, aynı gündüze, aynı varlık düzenine bakmıştır. Bütün çocuklarımız da aynı varlık düzenine uyanacaktır.

Peki, bunları bilmek insanı ölüme karşı direnmekten alıkoyuyor mu? *Bir İdam Mahkûmunun Son Günü*’nde ölüm cezasına çarptırılan kahraman “Aslında insanların hepsi belirsiz bir süre için ertelenen ölüm cezasına mahkûmdurlar.” der. Hakkında verilen ölüm kararı açıklandığından beri, uzun bir hayata hazırlanan, genç, özgür ve onun başının düştüğü günü göreceğini sanan pek çok kişi

ölmüştür! Ya da şu anda hapisane- de değil açık havada özgürce nefes alıp veren keyfince dolaşan kim bilir kaç kişi kendinden önce ölecektir! Bunun farkındadır. Ama yine de ölümünü çok erken bulur, böylesine genç bir yaşta ölmek hem de idam mahkûmu olarak ölmek çok saçmadır!

Genç adam, avukatına “Ömür boyu kürek cezasındansa ölmek yüz kere daha iyidir.” diye haykırır mahkeme salonunda. Ölümü, kürek cezasının kara ekmeğine, yağsız çorbasına, bulanık suyuna, acımasız zindancılarına, gardiyanlarına, tahta üzerinde uyumaya, kavurucu güneşin altında inip kalkan sopalara yeğler. Ancak idam günü adım adım yaklaştıkça durum tersine döner. Artık ölmek- tense ömür boyu kürek mahkûmu olmaya razıdır. Yeter ki yaşasın, yeter ki güneşi görsün! Aslında romanın kahramanı, ölümün her şeyi eşitlediğinin bilincindedir. Ölüm, zenginle yoksulu, kralla tebaasını eşitlediği gibi uzun yaşayanla kısa yaşayanı da eşitleyecektir. Fakat onun bu bilgisi daha fazla yaşayabilme, bu uğurda en ufak bir ümidi bile yeşertme isteğini engelleyemez. O, ölümüne dakikalar kala bile hâlâ kralı düşünür, kral tarafından affedilme umudunu kafasından atamaz.

İnsan akıllı bir canlıdır ve zorunlu olarak ölümün bilgisine sahiptir: Yaşam bir gün mutlaka sona erecektir ve ölümden sonra var olacağımız o sonsuz zamanla kıyaslandığında

ömrümüzün geriye kalan birkaç yılı çok önemsiz kalacaktır. Bu bilgiye sahip olmak hastanelerin, ilaçların sayısını artırmayı, daha fazla yaşayabilmek için tüm imkânları seferber etmeyi engellemiyor. Çünkü ölüm korkusu diğer bütün korkuların üstünde, akıldan ve her türlü bilgidен bağımsız. Diğer canlılarda da bu böyle. Örneğin hayvanlar bilinçli varlıklar değiller, ölümün bilgisinden habersizler. Ama buna rağmen ölüm tehdidi karşısında titriyorlar, kaçıyorlar, saklanıyorlar. Varlığını sürdürme, hayatta kalma çabası canlının fıtratında olan bir şeydir, Schopenhauer’ın ifadesiyle: “Ölüm korkusu, yaşama iradesinin öbür yüzüdür.”

Victor Hugo, bu korkuya bir de “ölüm ânı” korkusunu ekler: “Gözlerim duman içinde kalmışım gibi yanıyor, dizlerim ağrıyor. İki saat beş dakika sonra iyileşeceğim.” Ölümün de ötesinde genç adamı ürküten asıl şey, iki dünyayı birbirinden ayıran o kıl gibi ince eşiği atlayabilme korkusudur, o çizgiyi aşabilse iyileşecektir. Ama yine de ondan kaçmak, biraz daha nefes almak, ölümden zaman çalmak ister. Daha fazla yaşayabilmek, eşiği ertelemek için istediği yıllar, aylar, günler değil sadece beş dakikadır! Ona bile razıdır: “Merhamet edin, hiç değilse beş dakika daha bekleyin. Hiç değilse beş dakika daha...”

UMUDUN YOLUNDA AŞKLA YÜRÜMEK

MUSTAFA İRMAKLI

İnsanın değeri mücadelesinde gizlidir. Umudunu kaybedenlerin kazanma ya da başarıma ihtimali yoktur. Umudu gölgeleyen her ne ise mücadeleyi tam da orada yoğunlaştırmak gerekir. ”

Küresel araştırmalar ve istatistikler dünya insanının ruh hâlinin gittikçe karamsarlığa büründüğünden bahsediyor. Nüfusu sekiz milyara yaklaşan insanlığın çok büyük bir kısmının mutsuz olduğu söyleniyor. Tüm bunlar yaşadığımız zamanı bir bunalımlar çağına dönüştürüyor. Doğrusu son iki üç asırda dünya, geçen tarihinin toplamından daha büyük fırtınalar yaşadı. Savaşlar, küresel felaketler, çevresel krizler, salgın hastalıklar insanlığı yorgun düşürdü. Bugün geleceğe dair teoriler ve beklentiler de yine karamsarlıklarla kuşatılmış durumda. Oysa umut, hayat için en temel ihtiyaçlardan. Umutsuzluk, hayatı karartan, güzellikleri örten, yaşama heyecanını örseleyen en ciddi sorun. Zira her insanın hayattan en tabii beklentisi güven içerisinde, onurlu, özgürce bir hayat yaşamak ve geleceğe umutla bakabilmektir.

Bu bağlamda düşünebilen her insanın başta kendi hayat tasavvuru olmak üzere yaşananları muhasebe etmesi ve sorgulaması da önemlidir. Öncelikle insan kendisini neyin özgür kılacağını ve mutlu edeceğini nasıl tespit edecektir? İnsana, inanca ve hayata dair kıymet ifade eden her şeyin istismar edilebildiği bir vasatta, özgürlük gibi cazip ve ideal bir kavram üzerinden kişileri ve kitleleri istismara yönelik çalışmaların olmaması mümkün müdür? Zira bu noktada istismar, insanların değer verdiği ilkeler ve kavramlar üzerinden sahte ve yapmacık yaklaşımlarla menfaat

elde etmeye çalışmaktır. Her sloganı ve iddiasıyla özgürlük vadeden yaklaşımların tekliflerinin kölelik ve esaretin özgürlük kılıfı giydirilmiş enstrümanları olup olmadığı üzerine yeterince düşünülmüş müdür? Özgürlüğün en genel tanımı; kişinin herhangi bir dış etki ve baskıdan bağımsız, zorlama olmaksızın düşünebilmesi, tercihlerini yapabilmesi ve hareket edebilmesidir. Bugün görselliğin, algı operasyonlarının, reklamların ve imaj sektörünün hayatı çepeçevre kuşattığı bir ortamda, ekran baskısından, dijital ortamların etkisinden, algı yönetiminden bağımsız düşünebilme ve davranabilmenin ciddi bir basiret, irade ve dirayet gerektirdiği açıktır.

Diğer yandan insanı huzursuz kılan şey karşılaştığı güçlükler ve olumsuzluklar yanında, başına gelenleri ve hayatı anlamlandırma noktasında yaşadığı zorluklardır. Yani umutsuzluk ve huzursuzluğun temelinde anlam ve gaye ekseninde yaşanan savrulmalar vardır. Nitekim zor şartlarda yaşanan ama oldukça neşeli hayatların yanında, maddi açıdan çok konforlu ama alabildiğine bunalımlı ve karamsar nice hayatların varlığı ortadadır. Çünkü huzurun merkezi insanın yüreğidir. Kur'an-ı Kerim bu gerçeği, *"Kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."* (Ra'd, 13/28) ayetiyle beyan eder. Hayata kalbiyle dokunur insan. Dünyanın en kadim, en kolay ve evrensel

dili gönül dilidir. İyiliğe ve huzura gitmek isteyenler için en ideal yol kendi özüne yürümektir. Maalesef modern zamanlarda insanın mana boyutu ihmal edilmiştir. Anlam ve değer ihtiyacı yok sayılmıştır. Her şey maddeye indirgenmiştir. Huzur arayışı maddiyata hapsedilmiştir.

Elbette insanlığın içinden geçtiği süreçler ve hayatın zorlukları ortadadır. Yaşananları görmezden gelmek mümkün değildir. Efsunlu cümleler ve uydurulmuş gerekçelerle yaşananlara mazeret bulmaya çalışmak da gerçekçi değildir. Olması gereken ise umutsuzluğa sevk eden şeylerin sebep ve etkenlerini doğru tespit ederek onları ortadan kaldırmak için gayret ve mücadele etmektir. Nitekim dünya bir mücadele meydanıdır. Önemli olan, insanın neyin peşinden gittiğidir. Kişi vazgeçemediği şeyin kulu/esiridir. İnsanın değeri mücadelesinde gizlidir. Umudunu kaybedenlerin kazanma ya da başarıma ihtimali yoktur. Dolayısıyla umudu gölgeleyen her ne ise mücadeleyi tam da orada yoğunlaştırmak gerekir. Umud gayrete bağlıdır. Dünyayı yaşanmaz bulanların, daha yaşanabilir bir dünya için yapabilecekleri pek çok şey elbette vardır. Kötülüklerden şikâyet etmek önemlidir ama iyilik için ne yapıldığı daha da önemlidir. Haksızlıklar rahatsız edicidir ama hak ve adaletin öne çıkması kimin çabasıyla olacaktır? Temenni ettiği

şeyin gayretinde olmamak inandırıcılığı da zayıflatacaktır. Nihayetinde hayatı güzelleştiren şeyler de yaşanmaz hâle getiren şeyler de insanın davranışlarıyla ortaya çıkmaktadır. Öyleyse iyiliği isteyenler daha çok çalıştığında kötülükler azalacaktır. Elbette insani değerlerin ve erdemlerin mücadelesini verenler nezaketin ve zarafetin de temsilcileri olacaktır. Hukuk ihlal edilerek verilen adalet mücadelesi imkânsız olduğu gibi aynı zamanda trajikomic bir durumdur.

Geleceğe dair umudu azaltan, hayatın huzurunu gölgeleyen bireysel, sosyal ve küresel düzeyde karşılaşılan zorluklar, kötülükler, haksızlıklar ve olumsuzluklar karşısında en kolaycı ve gelişigüzel yaklaşım ise sorumluluğu kadere, tarihe ya da Tanrı'ya yükleyerek işin içinden çıkmaktır. Kader insan için bilinmezdir ama irade ve tercihi en iyi şekilde kullanmak her daim kişinin elindedir. Her olumsuzlukta sürekli geçmişi kötülemek de çözüm değildir. Çünkü tarihi yeniden yaşamak imkânsızdır. Yeryüzünde umudu tüketen kötülüklerin varlığından hareketle yüce ve merhamet sahibi bir Yaratıcının varlığını tartışmaya açmak ise yaşananları anlama noktasında büyük bir savrulmadan başka bir şey değildir. İnsanın kendi misyonunu görmezden gelmektir. Çünkü en açık hakikat olarak Allah, insanı varlık âlemi içerisinde

en güzel şekilde yaratmış, üstün özelliklerle donatmış ve yaratılan her şeyi âdeta insanın emrine amade kılmıştır. İçinde yaşadığımız gezegen iklimi, kaynakları ile herkesin insanca yaşayabilmesi için gerekli her türlü imkâna sahiptir. İnsanın iyiyi kötüyü, güzeli çirkini, faydalıyı zararlıyı, hakkı batılı ayırabilmesi için büyük bir nimet olarak akıl verilmiştir. Ayrıca yeryüzünde güzel bir hayat yaşayabilmesi adına, akla kılavuzluk eden ve insanın iyilik ve huzurunu temin edecek ilkeleri içeren vahiy gönderilmiştir. Vahyi açıklamak, yaşanan bir hayata dönüştürmek ve her türlü iyiliğe öncülük etmek üzere insanların içinden peygamberler seçilmiştir. Varlık içindeki konumunu, yaratılış gayesini, aklını, vahyi, peygamberleri dikkate almadan yaşanan bir hayatın neticesinde karşılaşılan olumsuzluklar üzerinden Yaratıcıyı olumsuzlamak hem vahim bir talihsizlik ve bilgisizlik hem de ciddi bir haksızlık ve tutarsızlıktır. Zira Allah, insanın yeryüzünde tertemiz, mutlu ve huzurlu bir hayat yaşaması için her türlü imkânı vermiştir. Nitekim bugün insanlığın en büyük trajedisi olarak yeryüzünde açlığın, yoksulluğun, sefaletin sebebi, iklim, coğrafya ya da dünyanın kaynaklarının yetersizliği değildir. Bilakis insanoğlunun hırsı, tamahkârlığı, hukuk ve ahlakı hiçe saymasıdır. Dünyayı yaşanmaz hâle getiren anlayışların ve politikaların sahipleri, bazen tabiatı öne çıkartarak bazen iklim ve coğrafyayı bahane ederek ve çaresiz kaldığında da kötülük ve teodise meselesini gündeme getirerek kendi sorumluluklarını kamufle etmeye çalışmaktadır. Çözüm, insanın çağının ve kendinin farkına varmasıdır. Bu farkındalıkla özüne dönmesidir. Varoluş amacına yönelmesidir. Vahyi, akli ve peygamberi bir

bütün olarak rehber edinmesidir. Şikâyet, serzeniş ve felaket senaryolarından sıyrılıp özlediği değerlerin ikamesi için çalışmasıdır.

Umut ve iman arasında kopmaz bir bağ vardır. Umudu hayata geçirmenin öncelikli şartı inanmaktır. İncancını kaybedenler umudunu koruyamaz. Umudunu kaybedenin, kaybedebileceği başka bir şey kalmamıştır. İman, her türlü zorlukla mücadeleyi göze alacak bir umudu canlı tutar. İman edenler için umutsuzluk söz konusu olamaz. Zira mutlak kudret sahibi yüce bir varlığın idrakinde olanlar, kendini asla zayıf ve yalnız hissetmeyecektir. İyilik mücadelesinde daha güçlü olacaktır. Bu bağlamda “Siz Allah’ın dinine yardım ederseniz, O da size yardım edecektir.” (Muhammed, 47/7) ayeti muhteşem bir motivasyondur. Tevhidin, marufun ve iyiliğin yolunda gayret edenler Allah’ın yardımının kendileriyle beraber olduğunun farkındadırlar. Bundan dolayı onların hayatında korku, umutsuzluk ve karamsarlık yoktur. Zaten ahirete iman edenler için dünya hayatında karşılaşılan her şeyin nihai sonucu ahirette belli olacaktır. Orada mutlak adalet tecelli edecektir.

Elbette her şeye rağmen büyük ideallere gönül vermek gerekir. İdealin büyüklüğü bencillikten azade olmasıyla ölçülür. Hayata değer katmayı, başkalarının sevincine vesile olmayı idealine dâhil edenler ancak bencilliğin sınırlarını aşabilirler. Hayali sadece kendi iyiliğiyle sınırlı olanların büyük ideal sahibi olmaları mümkün değildir.

Umut gayrete aşıktır. İdealine emek verenlerin umudu canlıdır. Zira yola çıkan, aynı hedefe gidenlerle buluşacaktır. Şahit olduğu olumsuz-

lara kayıtsız kalanları kötümserlik kuşatacaktır. Aşılmaz yokuşları çıkanlar, engin dağları aşanlar yolu adımlamaya başlayanlardır. Hiçbir ideal kendiliğinden gerçekleşmeyecektir. Karşılaştığı her olumsuzlukta başka diyarlara göç etmenin, alıp başını gitmenin hayalini kurmak da çıkmaz sokaktır.

Öyleyse herkes önce kendi kalbini mamur etmekle başlamalıdır. Umudunu yalçın kayalar gibi güçlü kılarak yüreğini yeryüzünü kuşatacak kadar geniş tutmalıdır. Sözü en güzelini kuşanmalı ve davranışını sözüne şahit kılmalıdır.

Daha adil, özgür ve yaşanabilir bir dünya elbette mümkündür. Ancak böyle bir dünya, adalete, merhamete ve iyiliğe gönül verenlerin umudu, gayreti ve fedakârlığı ile inşa edilebilecektir.

“Şiir, şairinden ve şairinin kastından bağımsız hareket edebilir. Tarih içinde farklı bir role soyunabilir. Şiir, bir şahsiyettir.”

FURKAN ÇALIŞKAN

🐦 furkan_caliskan @ffurkancaliskan

SÖYLEŞİ
SÜMEYYE ÖZGEN

Derler ki çok uzun zaman önce bilgi ağacının dallarında yaşayan, tüyleri büyük, parlak ve göz alıcı yeşillikte olan, kuşların hükümdarı Zümrüd-ü Anka adında bir kuş varmış. Bir gün bir kuş sürüsü, Simurg diye de bilinen Zümrüd-ü Anka'nın eşsiz güzellikteki kanadından bir tüy bulmuş. Böylece onun var olduğunu anlamışlar ve huzuruna gitmeye karar vermişler. Simurg'un yuvası Kaf Dağı'nın

tepesindeymiş ve oraya varmak için hepsi birbirinden çetin; istek, aşk, marifet, istigna, tevhid, hayret ve hiçlik vadilerini aşmak gerekirmiş. Kuşlar birlikte uçmaya başlamış ama kimi aşk denizine dalmış kimi ayrılık vadisinde kopmuş sürüden kimi geri dönmüş kimi pes etmiş... Kaf Dağı'na ulaştıklarında geriye yalnızca otuz kuş kalmış. Bu otuz kuş oraya vardığında anlamış ki Simurg, “otuz kuş” demekmiş.

Bunun üzerine içlerinden biri demiş ki "İşte yolun sonundayız! Kuşların şahı Simurg'a vardık! Simurg biziz! Görmüyor musunuz? Simurg, yolun çilesine katlananların yolun sonunda gördükleri aynadır." Kuşlar anlamışlar ki aradıkları aslında kendileriymiş ve gerçek yolculuk kendine yapılan yolculukmuş.

Size bildiğiniz bir hikâyeyi hatırlatmak istedim. İşte yolun sonundayız! Öyleyse şimdi en başa dönmeye ne dersiniz? Zümrüd-ü Anka'nın, yolculuğu başlatan o eşsiz ve kışkırtıcı tüyüne... Peki biz, kalkışmayı başlatan bu eşsiz tüye neden şiir demeyelim? Zira Furkan Çalışkan'ın dediği gibi: Şiirin yüreği kalkışmanın yüreğidir.

Şiir, en az Simurg'un tüyü kadar gerçekliği olmayan dipdiri bir gerçeklik. Şiir, duymayınca söylenmemiş olan söylenince duyulmayan. Anlamın imkânsız ihlali ve tanımı değişen yeni mümkünler; imkânsızın topraklarına kurulan köprü başı. Bütün olasılıklar tükendiğinde, konuşmak ve anlatmak çatırdayıp paramparça hâle geldiğinde, bu ruh bu çağa uymaz, bu ip bu iğneye geçmez olduğunda girilen topraklar. Şiir, hepsi birbirinden çetin vadileri aşarak kendiyi yüzleşmeye doğru bir yolculuk ve yolun sonunda kendinden yeniden doğmak. Şiir, o otuz kuşun yolun sonunda söylediği

gibi yolun çilesine katlananların yolun sonunda gördükleri en sahici ayna...

Bir şair olarak Furkan Çalışkan, eline düşen o kışkırtıcı tüyle yani şiirle kendine doğru yolculuğa çıkmanın, şiirleriyle imkânsız ihlal etmenin, köşeye sıkışmış bizi yani modern insanı kendiyi yüzleştirmek için yolculuğa davet etmenin, içimizde o kalkışmayı başlatmanın, hızın körlüğünden yavaşlığın sessizliğine savrulan insanın göremeyen ve duyamayan aczinde kanat çırpabilecek dizeler yazmanın peşinde olan bir Simurg yolcusudur.

Bu sayımızda onun kendine olan yolculuğuna biz de eşlik etmek istedik.

Yaşam öykünüzle ilgili soruları, kendime baktığımda şairden başka bir şey görmedim, şiirinden başka sermayesi olmayan bir adamım şeklinde cevaplıyorsunuz. Bu yüzden sorularımı editörünüzden değil şiirlerinizden ve şairliğinizden hareketle hazırlamak istedim. İlk olarak şu soruyla başlamak istiyorum: Şiir, sizi şair olmaya nasıl ikna etti?

Anlamaktan fazlası, görmekten ötesi, duymaktan önemlisi olarak. Yani modern şiirler karşı-

laştığım o ilk anda bir dağın eteğinde ve zirvesi hakkında korkunç bir merakla baş başa bulduğumu hatırlıyorum kendimi. Bu bir iknadan ziyade sonsuz olasılıkların içine bir davetti. Ben de icabet ettim.

Octavio Paz, şiir öteki sestir, der. Ve öteki ses mezarın ötesinden gelen ses değildir, insanlığın kalplerinin kalbinde derin uykuda olan insandır. Bin yaşındadır ve sizin ve benim kadar yaşlıdır

ve henüz doğmamıştır. O büyükbabamızdır, kardeşimizdir, torunumuzdur... Peki, şair kimdir, ne yapar? Yahut bütün şairler “öteki sesi” duyabilir mi?

Öteki ses, zamanın sonsuz daireselliği içinde yankılanır. Yani bir görüntünün piksel piksel dağılması gibi düşünün, zamanda yavaşlar neredeyse tanelerine kadar ayrılır. Yani şiirin zamanı da ne ileride ne geridedir. Asırlar tek bir ânın içine sığabilir.

Yani evet, Paz'ın söylediği gibi henüz doğmamıştır ama bin yaşındadır.

Bazı durumlar vardır, bazı ânlar bazı biçimler ve oluşlar, bunlar başlı başına şiirdir. Daha da ötesi bunlar şiirin maddeleridir, diyorsunuz bir yazınızda. Kendiliğinden kâinatta var olan o “saf şiire” ve şiirden başka bir biçimde dile getirilemeyen o şiirsel anlara dair neler söylersiniz?

Büyük esrime ânlarına inandığımı söyleyemem. Şair personası içinde belki böyle bir üretim imajı vaktizamanında hoş duruyor olabilir ama günümüz şiiri için gerçeği yansıtmıyor. Ben tarihin, ekonominin, gündelik hayatın, coğrafyanın yani entelektüel ilgilerin büyük denizinde o anların dalgalar gibi olduğunu düşünüyorum. Ama evet, dalgaların oluşması için bir rüzgâr gerekiyor. Ona da ilham diyoruz zaten.

İmkânsızın İhlali kitabınızda şiir incelemeleri yaparken imkânsızla olan sınır ihlalleri, anlamın imkânsız ihlali, şiirin imkânsız ihlal ettiği yeni mümkünler şeklinde sık sık tekrarladığınız ifadeler var. İmkânsız ihlal etmek ifadesiyle kastettiğiniz şey tam olarak nedir? Ya da şiirin imkânsızla ilişkisi nedir?

Şiirin yapım ve yıkımla kurduğu ontolojik ilişki doğrudan neyin mümkün neyin imkânsız olduğuna dair sorgu zemini oluşturuyor. Üstelik hem farklı disiplinlerin hem de hayatın çok katmanlı yapısının kesişim yerlerinde yani başka bir tabirle dikiş izlerinde şiirin var olduğunu görüyoruz. Yeni bir dünyanın, yeni bir düşüncenin kapısını aralayabildiği gibi eski bir dünya ve düşüncenin de kapısını bir daha açılmamak üzere kapatabilir şiir. Velhasıl meselemiz sınır mese-

“

Şimdi uyusam bir şarkı iki dilde söylenir

Dünya çıldırır biz buna sabah deriz

Yanlış çağda doğru bir kast olmuşuz sevgilim

O masum günlerde bile çelebi denmemiş bize

Şimdi uyusam keşke, belki eve dönerim

lesidir. Zira sadece sınırlarda tartışabiliriz imkânsızı.

Konu şiir okumaktan açılmışken bir soru daha sormak istiyorum. Şairi yanlış anlamak daha güvenlidir. Bu size ait bir dize. Şairi yanlış anlamak neden daha güvenlidir?

Aslında şairi yanlış anlayamazsınız. Çünkü ister yanlış okumanın doğru verimleri deyin ister aşırı yorum kavramına sığının sonuç değişmez, şiirin anlamsıza kadar özgür olduğu yerde anlam da özgürdür. Şiir, şairinden ve şairinin kastından bağımsız hareket edebilir. Tarih içinde farklı bir role soyunabilir. Şiir, bir şahsiyettir.

Şiirlerinizde en çok göze çarpan şey çelişkinin içindeki vuruculuk diyebilirim. Mağlupların zalimliği, hırçın ve yorgun, تنها bir kalabalık, hiçbir şeyin nedeni, steril cinnetler... Bu ironik kafa karışıklığı ile okurunuzun bilincinde “neye” kastediyorsunuz?

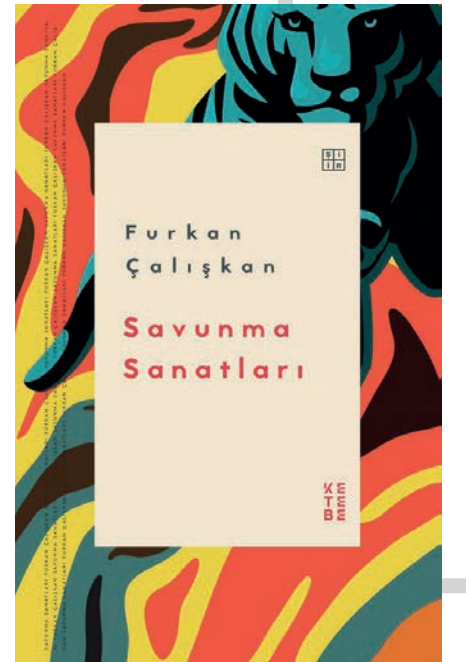
Şiirde “vuruculuk” kovaladığım bir nitelik değil. Çelişki dediğiniz aslında hayatın kestirilemez ve hesaplanamaz olması ile ilgili bir durum. Dünyayı birbirine uyumlu nesne ve renklerden oluşan bir IKEA evi gibi düşünemeyiz.

Hayatınızın değişken saatlerinde bir kelime ansızın anılarınızı yoklayarak çıkıp geliyor: “Ömrümüzün durakları, gece ve portakal kim bilir”, “Kan yürümeyecek mi portakal çiçeğine?”, “Çünkü kan portakalıdır yalnızlığımız”, “Bana hep bir portakal kokusu gelir zaten biri Hızır’dan bahsetse.” Denemelerinizin, şiirlerinizin ve hatta hayatınızın leitmotifi portakal sanki. Bize biraz ondan bahseder misiniz?

Ne güzel yakalamışsınız. Şiirlerimde gezinen zihinler için her yere bir dilim portakal bıraktım sanırım. Basit bir sebebi var. Antalyalıyım ben. Şiir kim olduğunuz bilgisi ile kaim olduğu için son derece fiziki ve net bir kanıt da bulunsun istedim.

Kuşak ifadesini kullanıp bir çerçeve çizmek istemesem de sorumu belirginleştirmek adına bu ifadeyi kullanıyorum. Her kuşak kendisinin olanı üretir, derler. Sizin de kendi döneminizle ilgili, ikibin kuşağı “buluş”u ve “bulgucu şiir”i önceleyen bir kuşak diye bir tespitiniz var. Bunu biraz açar mısınız? Bulgucu şiir nedir ve modern şiir içerisinde neye tekabül eder?

Kuşak tartışması ya da tanımlaması zannediyorum ki şairlerin de ısıtmaktan zevk aldıkları bir konu. Hepimiz bir dönem bu konu hakkında konuştuk. Bugün geldiğim noktada, şiir kamusunun hangi cephesinde yer tuttuğunuzdan yaş ve dönem aralıklarına kadar aslında metnin esasının çok dışında bir yerden konuşulduğunu düşünüyorum kuşak meselesinin. O zamanlar ben bulgu meselesinden bahsederken biriyle konuşan şiirlerin

paylaştıkları ortak bir paydaya dikkat çekmek istemiştım. Yani bulgu dediğimiz şiirin keşfi niteliklerine bir göndermedir. Bu da ikibinli yılların ilk yarısında baskın bir tavrı.

Şiirlerinizi, denemelerinizi ve hatta köşe yazılarınızı okuyan birinin entelektüel yanınıza kayıtsız kalması mümkün değil. Müzik, edebiyat, mimari, resim her alanda ciddi okumalar yaptığınız

çok belli. Bir şiirinizin adı "Rach 3" örneğin. Bu parçanın şair Furkan Çalışkan'ın belleğinde neler yaptığından biraz bahsetmek ister misiniz? Bu başlı başına müzikal bir parçadır dediğiniz bir eser var mı?

Rachmaninov nefesimi kesiyor benim. Coşkunun ölümle, sevincin kederle delice bir ilişki kurduğu bir evreni var. Onun müziğinde notaların üzerinde

sıçrayan şiiri görmemek mümkün mü?

Ben sadece nefesimi kesen, zihni allak bullak eden, rutini ve düzeni bozan sanat eserlerinin içinde dolaşan şiiri arıyorum. Yani bütün bunları bir kişisel gelişim çabası için yapmıyorum. Mimari ya da müzik veya sinema, hepsi bu dünya macerasının benim açımdan katlanılabilir olan kısmını temsil ediyor. Bu kadar.

Son olarak size bazı kelimeler versem ve bunların sizdeki çağrışımlarını sorsam...

Kaplan

Aykut Ertuğrul.

Kehribar

Zaman.

Gölge

Sürgün.

Türkiye

Varlık.

Terminal

Nefes.

Sıfır

Buz.

“

Bir moğol dolaşır küçük atıyla sokağımızda

Rüyalarda tenzilat yapar kapkara sabah

Kadın eli değmiş bir sessizliğe kadar

Usluca hâl çaresi arar ve sürer atını şair

Sokağımızda halkın mutluluğunu amaçlayan kuşlar

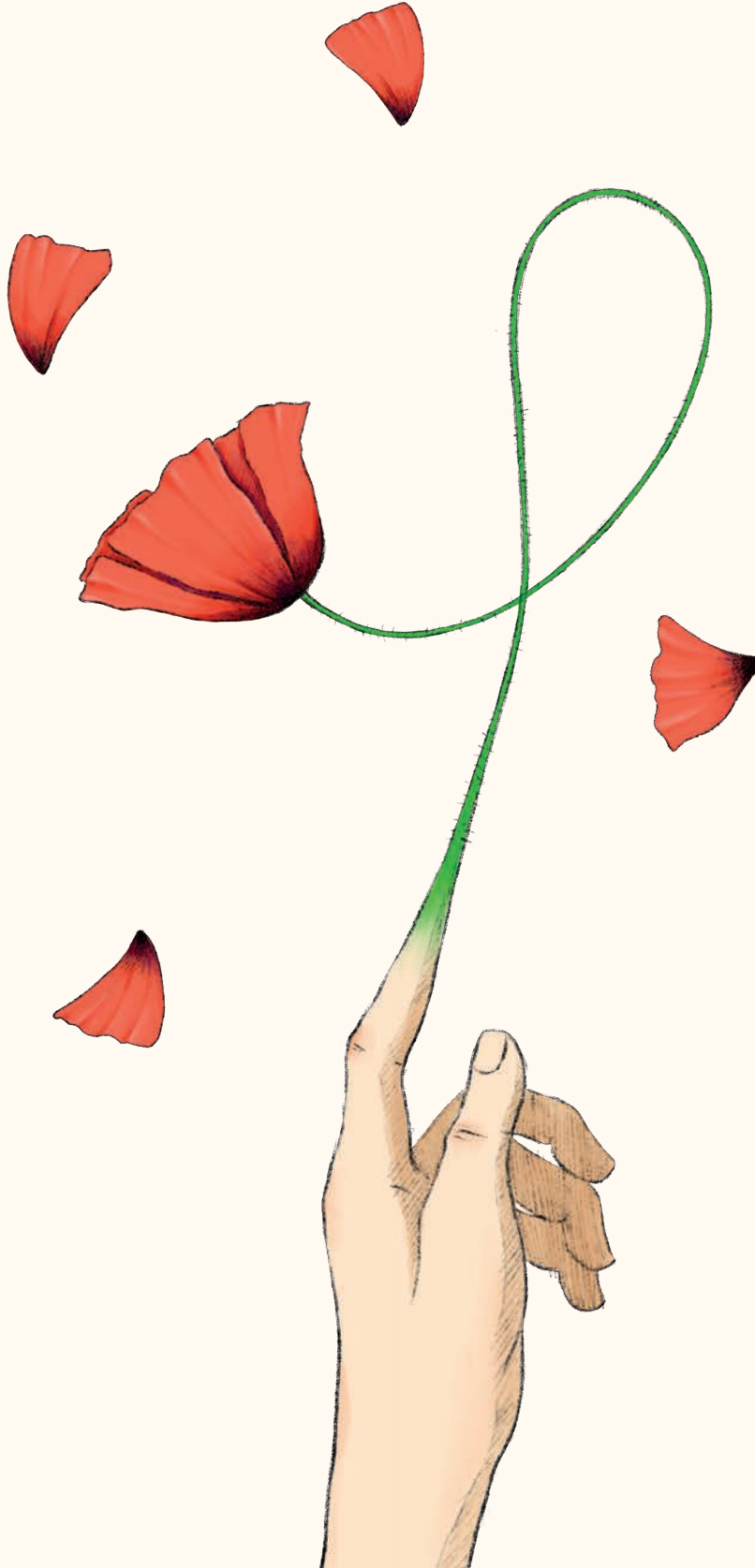
Biliriz ki doğal yollardan ölmemiştir.

BİR KUM TANESİYDİ OYSA ÇÖLÜN DERDİNİ TAŞIYORDU

MERYEM KARASU

Rahmetle anılmak, ebediyyet budur amma,

Sessiz yaşadım, kim, beni nerden bilecektir? ”

Karanlık bir nehir gibi akıyordu zaman ve zamanın içinden, gece gündüz demeden yol alan kervanlar gelip geçiyordu. Biz, her uyandığımızda dünya nedir diye soruyorduk kendimize. İçimizden bir ses diyordu ki kervanların göz açıp kapayıncaya kadar konup göçtüğü yerdir dünya. Ve biz konup göçtüğümüz, dünya denen bu diyarın baharını da gördük kışını da.

Öyle zamanlarını gördük ki dünyanın, gülden terazi tutuyorlar, gülü gül ile tartıyorlardı. Bir gülün gölgesinde kök salan küçücük bir tohum, göğe doğru açılan binlerce eliyle heybetli bir çınar oluyordu. Gül alınıp gül satılıyordu pazarlarda. Ardında gül kokusu bırakan o yolcunun izini sürüyordu kervanlar. Sonra, yorgun ve hastalıklı zamanlarını gördük dünyanın. Değildi kış ama soğuk bir mevsimin eşiğiydi. Gölgesinde soluklandığımız yüzlerce yıllık çınar, ağır ağır devriliyor du üzerimize. Simsiyah bir yılan, kanla sulanmış toprağı yiyerek ve kan kusarak hızla ilerliyordu. Adına medeniyet diyorlardı. Onlar medeniyet diyordu; oysa biz, toprağı ve kana susamış simsiyah bir yılan gibi kıvrılıp akarken görüyorduk medeniyeti. Deri değiştiriyordu durmadan ve geçtiği her yerde soyulmuş, soğuk metal derilerini bırakıyordu. Biz, tarihin içinde simsiyah bir yılan gibi kıvrılarak akan, medeniyet dedikleri tek diş kalmış o canavarı; toprak yiyişinden, kustuğu kandan ve değiştirdiği deriden tanıyorduk...

Öyle zamanlardı ki karanlıkların içinden geçiyor ve ne idiğı belirsiz gölgelerle savaşıyorduk. Çelik uğultularla sarsılıyordu gökyüzü ve toprak. Babalar ölüyordu, analar çocuklarının saçlarını kınalayarak gönderiyordu ölüme, bir baştan bir başa taze tomurcukları örseliyordu en sert rüzgârlar. Ölümün, kanın ve kınanın kokusunu duyuyorduk. Korkular tutmuştu köşe başlarını. Korkuyorduk. Sonra bir adam geçiyordu tarihin içinden. Biz korkuyorduk ve o, en önde yürüyerek üstelik, en gür sesiyle korkma diye haykırıyordu: Ulusun, korkma, nasıl böyle bir imanı boğar? Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar!

İçinden değil, içinden değil, yüreğinden konuşuyordu! Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım diyerek, ele avuca sığmaz bir kısrak gibi şaha kaldırıyordu sözleri. En önde o koşuyordu küçücük kınalı başların vatan diye diye toprağı düştüğü yere. Sözleri yontarak ölümsüz abideler dikeyordu hepsinin başına bir bir. Yüreğinden konuşuyor ve dünyayı bozguna uğratıyordu sesindeki bitimsiz ateşle. Herkes karanlıklardan, gölgelerden ve yenilgilerden dem vururken o, gecenin ardındaki şafaktır diyordu, kışın ardındaki bahar. Hürriyeti, istiklali ve umudu işliyordu sözlerine nakış nakış. Diyordu ki madem ağacın kökü derindir, dalı kopmuşsa ne olur? Ne çıkar gitmişse gövdesi? Bir bakmışsın o, bir gün fışkırır göğe doğru yine, bizi mazimizden koparacak iki üç balta mıdır?

Kervanların konup göçtüğü, zamanın bir nehir gibi aktığı bu dünyada, bir adam geçiyordu tarihin içinden; vakur, mütevazı ve yalnız... Yıkandım bir ömürdür döktüğüm yaşlarla, yetmez mi, derken kederliydi belki ama değildi hiçbir zaman derbeder. Kürsüden, vatan diye haykırırken bir dev; kürsüden indiğinde giyecek ikinci bir paltosu bile olmayan mütevazı bir seyyah. Bağlandığı hiçbir şey yoktu dünyada, verdiği sözlerden ve koşturduğu vefa atından başka.

Biz, alev gibi çarpan bir yürekten geçen bütün fikirlerin dua, bütün duaların şiir olabileceğini ondan öğreniyorduk. Şiir yazmıyor, zamanın ötesinde bir şiir gibi yaşıyordu hayatı. Çünkü o bir kum tanesiydi, oysa çölün derdini taşıyordu. O, kime sorsan öyle mert bir adamdı.

Biz, "Sessiz yaşadım, kim, beni nereden bilecektir?" diyen ve payına sürgünler düşen o yalnız adamı hiç unutmadık...

Biz, ölüm döşeginde akın akın yanına gelenleri gördüğünde "Meğer beni seviyorlarmış!" diyen o adamın hüznü ve tenha sesini hiç unutmadık...

Biz, şiirleriyle kanımızı coşturan; Allah'ı, vatanı, hürriyeti ve şehitleri, kandan bir mermere kazır gibi yüreğimize nakış nakış kazıyan o usta nakkaşı hiç unutmadık...

YA O DA HAKLIYSA?

HİLA L KOÇ HANCI

İkindi vakti bahçede otururken Batuhan kapıda belirdi. Annesi ardakta olduğunu fark ettirmek için seslendi. Batuhan, yaka paa dağınık hâde koşar adım yanıma za geldi. Annesinin hâlini hatırını sorması üzerine başladı hararetle anlatmaya; “6/ A sınıfı ile son derste ma yaptık. Hakem, bizim golü ofsayt olarak değerlendirdi, üstüne üstlük onlara başka pozisyonda penaltı verdi. Berabere kaldık ama galibiyet bizim hakkımızdı. Matan sonra itişip kakışma oldu, nöbetçi öğre tmen ayırmasaydı ağızlarını burunlarını dağıtacaktık ama daha dur bugünün yarını da var, elbet tenhada denk geliriz onlarla...” Fatma Hanım’ın oğlunu dinlerken sakinliğini korumaya çalıştığı her hâinden belliydi. “Tamam, oğlum belli ki çok sinirlenmişsin ama bu tartışma mevzuunu akşam babanla birlikte konuşmamız gerekiyor sanırım. Şimdi anahtarı alıp yukarı ık hadi.” Batuhan yanımdan uzaklaştığında annesi açıklama yapma gereği hissetti: “Biliyor musun, sıradan bir yenilgi konusu değil bu, iki senedir A sınıfı ile rekabet hâindeler; ortak derslerde aldıkları notların ortalamaları, sınıflar arası müsabakalar, kompozisyon ve resim yarışmaları derken iki sınıf arasındaki çekişme gitgide büyüdü. En ufak bir konu bile olay oluyor. Okul yönetimi ve rehberlik servisi de iki sınıfın velileriyle ayrı ayrı görüştü ama bakalım bu işin sonu nereye varacak.”

Üç beş cümleden sonra başka mevzularda konuşmaya devam etsek de

bu konu zihnimde uzun bir süre asılı kaldı. Batuhan ve arkadaşları tam da kendilerini ispat etmeye çalıştıkları bir yaş aralığındalar ve rekabet konusunda ölçüyü kaçırmaları çok da şaşılacak bir durum değil aslında. Olayın ciddiye alınmasına sebep olan şey her gün karşılaşmamız muhtemel aşırılık haberleri. Matan sonra iki takım taraftarı arasında çıkan tartışmaların büyümesi üzerine bölgeye çok sayıda güvenlik ekibi yönlendirildi. Etnik kökeni farklı iki kişinin tartışmasına bütün mahalle dâhil oldu, olaylarda çok sayıda yaralı olduğu öğrenildi. Fakültede karşıt görüşlü iki grubun taşı sopalı kavgası sonrasında eğitime 2 gün ara verildiği bildirildi. Binlerce takipçisi olan H.K.’nın sosyal medyadaki paylaşımı ardından hedef hâline gelmesi sosyal medya kullanıcılarını ikiye böldü...

Bütün bu ve benzeri haberler insanların yaşlarına bakılmaksızın olayları nasıl da büyütebildiklerini gösteriyor. Sakin kafayla oturup konuşulduğunda çok rahat halledilebilecek konularda insanlar sonu şiddete varacak kadar sınırı aşıyor. Birçok olayda ne söylenildiğinden ziyade kimin söylediğine bakılıp tepki gösteriliyor. Yani aslında hasım görülen kişi ne söylerse söylesin büyük bir tepki ile mukabele edileceği belli.

“Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu,

takvaya daha uygundur. Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.” (Mâide, 5/8)

Toplumsal düzenin sağlanmasında kilit öneme sahip olan adalet, herke se hak ettiği şekilde muamele etmek anlamına gelir. Bu ayetin özellikle “Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin.” cümlesi gözümüzün takılabileceği farklı yerlere asılacak bir serlevha sanki. Demek ki insan duygularına yenilip olması gerekenden çok daha farklısını yapabiliyor. Çoğu zaman adaleti sadece yargılama alanına has bir kavram olarak düşünüyöruz. Oysaki gerek ikili ilişkilerde gerekse toplumun geneline yönelik davranışlarda muhataba âdil olmak ayetin de işaret ettiği gibi genel bir prensiptir. Kişiy e mukabelede bulunurken ne bir eksik ne bir fazla, hak ettiği ölçüde karşılık vermektir adalet. Durum bu olunca bizi adaletsizliğ e sevk eden sorunları ortadan kaldırmadan problemleri çözmek pek mümkün görünmüyor.

İnsanlar kendi gibi düşünen, hissed en, ne demek istediğini anlayan, onayladığı ve onaylandığı bir gruba dâhil olmak ister. Kişinin kendini istediği gibi ifade edebilmesi, anlaşılması ve onaylanması duygusal ihtiyaçları arasındadır. Farkında olmasa da bu böyledir ve aidiyet diye tanımlayabileceğimiz bu duygu insanın sosyal bir varlık olmasının sonucudur. Bir gruba ya da görüş e dâhil olup biz bilincine varmak, kalabalıklar arasında tek başına kal-

maktan daha güvenilir gelir insana. “Ben”in dâhil olduğu “biz”, kişiliğin muhafazasına ve sağlıklı ilişki kurmaya imkân sağladığı müddetçe toplumsal açıdan da önemsenir ve onaylanır. İşin rengi ise “biz”in dışında kalanlarla kurulan iletişime göre değişir.

Aidiyet duygusu, zaman içinde abartılarak ortak değerlerin unutulması noktasına geldiğinde ötekileştirme baş gösterir. Çoğu zaman başkalarının hatalı olduğuna, yanlış düşündüğüne kanaat getiririz. Bizim fikirlerimiz önemlidir, doğrudur ve yücedir. Bizim gibi düşünmeyenler ise uzlaşamayacak düzeyde sığ düşünen, yeri geldiğinde aklını kullanamayan insanlardır. Çoğu zaman adı dahi konmayan bu ötekileştirme tavrında karşıdaki insanın fikirleri belli şablonlara göre algılanır ve empati yapılması söz konusu bile edilmez. Biz ile karşıımızdakiler arasında âdeta ön yargılardan örülmüş görünmez bir duvar vardır. “Haklı olan benim ve karşı taraf bütünüyle haksız” düşüncesi zihinlerde öylesine yer edinmiştir ki ne söylediğinin önemi olmadan, falanca tarafa yakın bir kişinin yaptığı bir açıklama toplumun çoğunluğunu etkileyebilir. Bir anda iki kutba ayrılan insanlar yüksek seslerle birbirlerini alt etmeye çalışır. Oysa arada sağduyu ile hareket eden ama sesleri yüksek çıkmayan insanlar da vardır. Her iki tarafın da kendince haklı olabileceği noktalar olduğunu söyleyenler “Puslu mantık” çerçevesinden hayata bakarlar. “Puslu mantık” 1960’larda

Zadeh’in yazdığı makale ile bilim dünyasıyla sınırlı kalmayan bir düşünce yapısının temelini oluşturur. Bu mantık yapısına göre her şey siyah ve beyazdan ibaret değildir. Arada mutlaka farklı tonlar vardır ve birbirimizin düşüncelerine ancak birbirimizi dinleyerek yaklaşabiliriz.

Karşı tarafın da en az bizim kadar haklılık payının olduğunu kabul ederek, bugün düşündüğümüz şeylerin yarın bizim için de değişebileceğini fark ederek, adalet temelinde kurulacak iletişime ihtiyacımız var. Karşıımızdaki düşüncelerini yok saymanın, ikili sert tartışmaların bugüne değin kimseye faydası

olmamıştır ki bugünden sonra fayda sağlama ihtimali olsun. Ortak paydalarla buluşarak herkesin sözünün önemli sayıldığı, söz söyleme kudretinin kimseden esirgenmediği, herkesin gönlündekini dillendirebildiği sahici sohbet ortamlarında konuşulmalı, hasbihal edilmeli bu yüzden. Aile ortamından başlayarak böyle bir havayı teneffüs eden bireylerin oluşturduğu bir toplumda hiç kimse Batuhan’ın davranışlarının ileride nelere sebep olabileceği ile ilgili kaygılanmaz bu durumda.

SİZDEKİ KARŞILIĞI

ARNAVUTLUK

STELINA HASRA

Ev nesnel anlamda, genellikle konut işlevi gören bir sığınak, bina veya yapıdır. Ama sadece fiziksel bir yer değil. Ev, ait olduğumuzu hissettiğimiz, gerçekten kendimiz olabileceğimiz bir yerdir. Ev, duygusal bağ kurduğumuz yerdir.

“Ev” dediğimizde, birisi için aile, sevgi, hoşgörü, mutluluk, sıcaklık bir yemek, yumuşacık bir yatak anlamlarına gelir. Ancak bir başkası için ev, psikolojik ve fiziksel şiddetin, tartışmaların, yanlış anlaşılmanın olduğu yer anlamını da taşıyabilir. Bir evin bir nitelik kazanmasında aile önemli bir rol oynamaktadır. Sağlıklı bir aile, sağlıklı bir yuva demektir. O bina eski ve harap da olsa çirkin de olsa ve maddi birçok şeyden yoksun da olsa, o ailede sevgi, anlayış ve hoşgörü hâkimse o ev en güzel ve en zengin yerdir.

Bir insanın eve girer girmez sorduğu ilk soru nedir? İnsanın doğası gereği gözleri anneyi arar ve onu göremezse zihnine hemen “Annem nerede?” sorusu gelir. Yaratıcısı, insanı, ebeveynleriyle ve özellikle annesiyle içgüdüsel bir bağa sahip olacak şekilde yaratmıştır. Annesi olmayan bir ev Ay’sız, karanlık bir geceye benzer. Işıltısını ve güzelliğini kaybeder. Anne, eve ihtiyacı olan sıcaklığı ve huzuru veren tek kişidir.

Sonuç olarak, dünyanın neresinde olursanız olun ev ve aile, her zaman en derin duygusal sevgiye ve çekiciliğe sahiptir. Sevginin, sıcaklığın ve hatıraların temelini oluşturur. Ev, her zaman bir yapı, bir bina değildir, sevdiğinizle yakın olduğun kadar ev inşa edersin. Ev, kalbinin olduğu yerdedir!

KOSOVA

RUDINA TOVËRLANI

Ev, sadece içinde yaşadığımız bina değil aile sıcaklığının eksik olmadığı, anne yemeğinin aromasının evin her köşesini doldurduğu, babanın makinesinin gürültüsünün duyulduğu yerdir aslında. Kendiniz olmanızı sağlayan, rahatlık ve huzur veren yerdir. İster büyük ister küçük bir ev olsun, ona “ev” adını veren şey ailedir. Çünkü sana hiçbir zaman sırtını dönmeyen sadece onlardır, senin sorunların ailenin sorunu, senin sevincin ailenin sevincidir.

FRANSA

BEYZA YAKUT

En iyi, evden çıkanlar bilir evin kıymetini; kokusunu içine çektiğin, ayak bastığın, elini koyduğun her yere duyulan özlemi. Ev kimi için dört duvar, bir çatıdan ibaret. Gurbette olanlar için ise ocakta pişen çorbadan, tezgâhın başındaki anadan, akşam işten gelen babadan, gülücük saçan kardeşten... Ev dediğin, çıkmak için çırpındığın, geri dönmek için can attığın yerdir. Huzuru, mutluluğu, güveni veren en iyi mekân, aileyi çay sohbetiyle etrafında toplayan, sevincine, üzüntüne, kırgınlığına, dargınlığına şahit olan... Kapıyı tıklatınca gelen annenin sesinden, kavga edip hemen barıştığın kardeşinden, babanın güzel bir sözcüğünden ibaret... Ev dediğin, dış kapıyla kapanan kapının diğer tarafı, içindeki aileden ibaret. Aile olmadan duvara, kapıya, eşyaya ne hacet... Evi ev yapan inşasında kullanılan malzemenin kalitesi değil, ailenin şefkatinden ibaret. Ev aslında bir yuvadır, o yuva da aileden oluşmaktadır. Ve aile, kralların bile giremediği sığınaktır.

ENDONEZYA

NABIILATUL IZZAH

Ev nedir? Dikdörtgen bir bina mı, birçok odadan oluşan bir bina mı, yoksa insanların sıcaktan ve soğuktan korunduğu ve kaldığı bir alan mıdır? Cevap çoğu insan için “evet” olabilir. Ancak ev bu kadar basit bir tanımla anlatılmayacak kadar değerlidir. Eve kıymet verenler için ev, yorucu dünyevi rutinden dönüş, yeniden enerjiyle şarj olma ve -en önemlisi- evin ana formu değil, evde kimin olduğudur. Baba, anne, eş, çocuklar yani aile bir evin “ev” olmasının en güçlü nedenidir. Ev, geri dönülecek bir yer ve sevdikleriyle yarını planlayabileceğin yuvandır.

Bu yüzden bilge bir adam, “Evinde mutlu olmayan, hiçbir yerde mutlu olamaz.” demiştir.

SEZAI KARAKOÇ

CANAN OLPAK KOÇ

*Annemin bana öğrettiğı ilk kelime
Allah, şahdamarımdan yakın bana benim içimde
Sezai Karakoç*

Bin dokuz yüz ellili yılların başında Türk şiirinde bir zayıflama görülür ve çeşitli yayın organlarında, tüm gücünü ince mizah ve olay anlatısından alan şiirler yayımlanmaya başlanır. Bu şiirlerde ne bir geleneğin temsili görülür ne de şairinin kendine has üslubundan izler vardır. Bir anlamda Orhan Veli ve arkadaşlarının başlattığı “şiirde doğallık”, “gündelik hayatın şiire dâhil edilmesi”, “teklifsiz söylem” gibi girişimler; genç şairler tarafından yanlış anlaşılmış ve doğallaşmanın basitleşmek olduğu sanılmıştır. Ki Orhan Veli de yaklaşan tehlikeyi çok önceden seziyecek ve bir yazısında, genç şairlerin kendilerini yanlış anlayacaklarından korktuğunu ifade edecektir.

Böyle bir şiir ortamında birtakım şairlerse birbirlerinden habersiz ve kendiliğinden bir tepki geliştireceklerdir: Günlük konuşma dilinin dışında imgeli bir şiir dili oluşturarak şiirin öncelikle sanat faaliyeti olduğunu hatırlatmaya çalışmak... İşte, sonradan İkinci Yeni adı verilen ve etkisi günümüze dek süren bu akımın temsilcilerinden birisi de Sezai Karakoç'tur.

22 Ocak 1933'te Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğan sanatçının asıl ismi Ahmet Sezai Karakoç'tur. Babası, I. Dünya Savaşı'nda Kafkasya Cephesi'nde savaşmış, Ruslara esir düşmüş Yasin Bey'dir. Dedesi Hüseyin Bey de Plevne Savaşı'nda yer almış kahramanlardan birisidir. Annesiye Emine Hanım adlı bir Anadolu kadınıdır. Aslında aile, oğullarına Muhammet Sezai ismini koymak istemişse de birtakım karışıklık ve yanlış anlamalar yüzünden nüfusa Ahmet Sezai adıyla kaydedilmiştir.

Sezai Karakoç, ilkokulu 1938-1944 arası Ergani'de okur. Peşinden, girdiği parasız yatılılık sınavını kazanarak ortaokulu okumak için Maraş ortaokuluna gider. Lise eğitimini ise 1947-1950 arası yine parasız yatılı olarak Gaziantep'te tamamlar. Babası onun İslami ilimler alanında öğrenimine devam etmesini istese de Sezai Karakoç, felsefe okumak istemektedir. Fakat o yıllarda siyasal bilgiler fakültelerinin parasız yatılı kısmı da olduğundan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini kazanır ve Ankara'ya gelir. Fakültenin maliye bölümünden mezun olduğu 1955 yılından itibaren, 1973 yılına kadar Maliye Bakanlığına bağlı çeşitli birimlerde çalışır. O tarihten sonraysa herhangi bir resmî görevde bulunmaz.

İlk şiiri yayımlandığında Sezai Karakoç on altı yaşında bir lise öğrencisidir. Mehmet Levendoğlu imzasıyla Necip Fazıl Kısakürek'e gönderdiği mektupta yer alan "Sabır" adlı şiiri *Büyük Doğu* dergisinde yayımlanır.

Yine lise yıllarında, iki sayı sürdürebilmiş olsa da *Şiir Sanatı* adında bir edebiyat dergisi de çıkarmıştır.

Sezai Karakoç, ilerde kendine has üslubuyla onun tanınmasını sağlayacak ilk şiirlerini üniversite yıllarında yazar. Aynı sınıfta okuduğu Cemal Süreya ile arkadaşlıkları, birbirlerinin şiirinin gelişimini olumlu yönde etkiler. Sezai Karakoç'un ilk kitabı *Monna Rosa*'da yer alan "Rüzgâr", "Yağmur Duası", "Monna Rosa", "Ve Monna Rosa", "Kar Şiiri", "Şehrazat" gibi şiirlerini üniversite yıllarında yazmıştır. İkinci kitabı *Şahdamar*'daki şiirlerinden "Şahdamar", "Kara Yılan", "Ötesini Söylemeyeceğim", "Pingpong Masası", "Lili", "Köşe" gibi şiirleri de yine aynı dönemin ürünüdür. Bu şiirlerinde Sezai Karakoç, daha çok bireysel duyarlılıklar etrafında temaları ele alır. Özellikle "Monna Rosa" şiiriyle geniş bir okur kesimi tarafından tanınmaya başlar.

1964'te yazdığı ve *Sesler* kitabında yayımladığı, içinde "Ve gül Nemrud'un yaktığı ateşte açan/ Koncalanan açılan gelişen İbrahim'in elinde" dizelerinin geçtiği "Köpük" şiiriyle birlikte yeni bir yola girecektir Sezai Karakoç. Bireysel duyarlılıkların yerini artık yavaş yavaş siyasi ve toplumsal meseleler ve dinî duyarlılık almaya başlayacaktır. Akşamın kente bir Meryem gibi girmesiyle, İbrahim'in bıçağındaki karanlığın loş aydınlığıyla, bir çocuk başından serçe geçen İsmail'iyle "Köpük" şiiri; Sezai Karakoç şiirinde metafizik bir temele oturacak İslami düşüncenin habercisidir.

Bir anlamda Sezai Karakoç, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde İslami düşüncenin en önemli temsilcilerinden olan Necip Fazıl'ın açtığı yolda -özgünlüğe erişerek- ilerleyecek, İslami düşüncüyü İkinci Yeni şiirinin imkânlarıyla sentezleyecektir. Onun şiiri bir taraftan sürrealizm gibi, sembolizm gibi çağın şiir akımlarıyla uyum içerisindedir. Ama bir taraftan da düşünce yönüyle geleceğe bağlı, İslam'ın özünü uyumlu yerlilik düşüncesine açık bir şiirdir.

Birbiri ardına şiir kitapları yayımlayan Sezai Karakoç bir taraftan da yayıncılık faaliyetlerini yürütür. 1960'tan itibaren *Diriliş* dergisini çıkarmaya başlar. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında Kudüs konulu ilk şiiri de bu dergide yayımlayacaktır. 1969'da Mescid-i Aksa saldırıya uğrar ve bir Yahudi tarafından kundaklanır. Yangında Selahattin Eyyubi Minberi yanar. Bunun üzerine Sezai Karakoç, "Ey Yahudi" şiirini yazar ve eylemi gerçekleştiren saldırganın şahsında, Kudüs'ü kendi siyasi emellerine alet edenlere;

Nihayet Mescid-i Aksa'yı da yaktın ey Yahudi!

Asırlardır insanlığın ruhunu yaktığın gibi ey Yahudi!

Aya çıkarak göğe çıktığını sandın ey Yahudi!

Göğe çıktığına inanır inanmaz

Büyük Peygamberin göğe çıktığı yeri yaktın ey Yahudi!

Mescid-i Aksa'yı yaktın ey Yahudi!

dizeleriyle seslenir. Şiir, her ne kadar Yahudilere sesleniyormuş gibi

görünse de aslında, kutsal değere sahip çıkılması ve gerekli mücadelesinin sergilenmesi noktasında Müslümanlara da örtülü bir sesleniştir. Fakat Sezai Karakoç, bu şiiri sonradan herhangi bir kitabına almayacaktır.

Diriliş kelimesinin Sezai Karakoç lüğatindeki karşılığı, sadece bir dergi ya da yayınevi isminden ibaret değildir. Diriliş, içinde İslam dünyasının yeniden ayağına kalkması ve kendi özünü hatırlaması, emperyalist düşünce karşısında İslam birliğiyle durması, İslam ruhunun canlılığını sürdürmesi gibi topyekûn bir eylem kararlılığını, uyanışı, harekete geçmeyi karşılayan ideolojinin adıdır. O, 1974'te yayımlanan *Zamana Adanmış Sözler* kitabındaki "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" şiirinde;

Senin kalbinden sürgün oldum ilkin
Bütün sürgünlüklerim bir bakıma bu
sürgünün bir süreğı
Bütün törenlerin şöenlerin ayınların
yortuların dışında
Sana geldim ayaklarına kapanmaya
geldim
Af dilemeye geldim affa layık olmasam da
Uzatma dünya sürgünümü benim

derken dünyadan vazgeçmiş bir ruh hâli içinde görünüyor gibi olsa da söz konusu İslam birliği olduğunda dünyanın mevcut durumunun bilincindedir ve buna yönelik bir söylem geliştirme derdindedir.

Son şiir kitabı 1988'de yayımlanan *Alınyazısı Saati*'dir. Bu kitabındaki dizelerinde de aynı İslami duyarlılıkla Müslüman şehirleri anlatacaktır. *Alınyazısı Saati*, bir tür şiirsel gezi yazısı şeklinde de okunabilir. Bir yeri gezmek illa fiziki olarak oraya gitmek değildir. Şairin ruhen yapmış olduğu bir yolculuk da

pekâlâ şiirsel seyahat sayılabilir. Bu şiirde Kudüs, "Gökte yapıлып yere indirilen, Tanrı şehri ve bütün insanlığın şehri" dir. Sezai Karakoç, şiirin Kudüs'e yazılmış ilk kısmının sonunda "Fitne bastırılınca kadar savaşın!/ Yeryüzünde fesat kalkıncaya kadar" diyerek "hakikatten daha hakikat" Müslümanları eyleme çağırır. İkinci kısımda, "Görmedim Bağdat'ı ne kadar görmek istemişken/ Bizi mahrum bırakmışlar birbirimizden" sözleriyle bir başka İslam şehri olan Bağdat'a uğrar. Bu bölümün sonunda, "Neden anlamadın bütün bunları sen/ Ey Bağdat'ın altın anahtarını küle çeviren" dizeleriyle, bir anlamda İslam birliğinin uzağında kalmış olanları eleştirir. Şiirin devamında "Deniz köpüğünden kurulmuş kubbeler altındaki... Bir nar gibi koparılan Şam'a, "Daha dün/ Kardeş kardeş" almış bin ölü veren Beyrut'a ve oradan "Esir pazarında satılan Afganistan'a, "Açlıktan milyonları kıyılan Afrika"ya, "Filipinler"e uğrayacaktır. Nihayeti İstanbul'la son bulan bu şiirsel yolculuk, aynı zamanda İslam birliğinin sınırlarını da belirlemiş olur.

Necip Fazıl Kısakürek onu, "Ruh gibi, Hazreti İsa gibi" şeklinde tanımlar. İkinci Yeni akımının en önemli isimlerinden Ece Ayhan'a göre "sivil şiirin en önemli şairlerinden"dir. Cemal Süreya ise Sezai Karakoç için "Öyle bir Müslüman ki Marx da bilir, Nietzsche de bilir, Salvador Dali de sever. Sıkışmış, sıkıştırılmış deha. Alçak gönüllükle katı yüksek uçuyor. Şemsiyesi yok." ifadelerini kullanır. Dünya görüşü ve siyasi duruş bakımından birbirine oldukça uzak görünen tüm bu isimlerin Sezai Karakoç ismi etrafında takdir bildiren cümlelerle buluşmaları onun, şairlik yeteneğı kadar baştan sona kendi içinde

tutarlı bir duruş sergilediğinin de göstergesidir.

Onca geniş hayran kitlesine rağmen Sezai Karakoç, mütevazı kimliğiyle tanınmıştır. Dünya malına ve tanınmışlığın getirdiğı şöhrete itibar etmemesi, onu tanıyanların gözünde şiiri kadar karakteriyle de sevilmesini sağlamıştır. Son yıllarında sevdiği şehir İstanbul'da elinde mütevazı çantasıyla yaya olarak yürüyüşü kim bilir kaç kez ulaşılmak istenen o sadeliğe duyulan hayranlıkla izlenmiştir.

Evet, Sezai Karakoç bin dokuz yüz ellili yıllardan itibaren yaklaşık yetmiş yıl boyunca Türk şiirinin en önemli temsilcilerinden biri olmayı sürdürdü. Ve ne ilk şiirlerinde ne de son dönem şiirlerinde kendi doğrularından ve şiirselliğinden taviz verdi. İşte bu yüzden, 16 Kasım 2021'de dünya sürgünlüğünden ayrılırken onu, hemen her kesimden insan takdir duygularıyla uğurladı.

Philippe Soupault*

Fransızcadan çeviren: **Ecem Tuba Hızarcı**

ÂNİ DURAKSAMA

Sise karşı savaşmak
 Alacakaranlığın renkleri
 Unutulmuşluğun kokuları
 Elimizde bir bastonla adım adım
 Sonunu bildiğimiz
 Bu yolda ilerlemek
 Geceyi mi beklemek gerekir
 Veya doğacak güneşi
 Ve tüm yarınları
 Daha iyi haykırmak veya susmak
 Yabancı bir duvara
 Bir kez daha çarpmak için
 Uçurumun kenarına ulaşmadan
 Durmadan uzatırız kollarımızı
 Kör, sağır, dilsiz, kımıldamayan
 Mutlak sessizliğe
 Unutulmuş imkânsız bir geri dönüş
 Elleri gözleri kadar boştur
 Akıl artık yolunu kaybetti
 Bilmiyor durmadan nasıl yürüyeceğini.

B a ş k a
s e s l e r

* Paris'te dünyaya gelen Philippe Soupault, gazeteci, şair ve roman yazarı olarak tanınır. Sürrealizm akımının kurucularındandır. Türk şiirine olan ilgisiyle de bilinir.

METAFİZİĞİN YENİ BİR DOĞUMU YA DA AKLIN SINIRLARINDA GEZİNER EN ÜSTÜN BİLGİ

ÇİZİM ŞULE YAVUZER

Immanuel Kant, hayatı fikirleriyle uyum içinde olan ilginçliklerle dolu bir düşünürdür. Son derece titiz ve düzenlidir. Kendine çizdiği sınırların dışına asla çıkmaz. Onu her gün saat beşte uyandırmakla görevli bir hizmetçisi, uykuya dalmak için yaptığı rutinleri vardır. Kant'ın kılı kırk yararcasına ve hiç şaşmadan sürdürdüğü hayatı bize biraz tuhaf gelebilir ama bu tuhaf hayat ona düşünce tarihinin en büyük eserlerinden birini yani *Saf Aklın Eleştirisi*'ni yazdırmıştır. Tanrı, hürriyet, ruhun ölümsüzlüğü sorularının yanıtını Kant metafizikte bulur. O şöyle der: "Benim kaderim metafiziğe âşık olmamdır. İnsan kuşağının gerçek ve sürekli selameti ona dayanır. Bunun için onun konusu insan mizacına ilgisiz olamaz." Kant'ın dünya işlerine karşı vurdumduymazlığı ve çalışmadaki titizliği aslında onun metafizik tasavvurunun bir yansımasıdır. İnsan bir ölçüde ölümlülüğe mahkûm kalsa da özünde yine de duyduğuna keşfedebilir. Artık metafiziğin "yeni bir doğumu" yakındır. Ona göre "İnsanın ruhunun metafizik araştırmalarından bir gün büsbütün vazgeçmesi en az beklenen bir şeydir. Bu bizim kirli havayı içimize çekmemek

için en iyisi soluk alışımızı bir gün hepten durduracağımızı söylemeye benzer.”¹

Metafiziğe İslam düşünce tarihi açısından bakacak olursak onun hem varlıkta hem de tanımda madde-den ayrık olan şeyleri incelediğini, sebeplerin sebebinin ve ilkelerin ilkesinin incelendiği ilim olduğu için ilm-i ilahi diye isimlendirildiğini görürüz. Ona en doğru en kesin en faziletli ilim nesnesine dair araştırma yapan en faziletli ilim de denilir. Bu anlamda metafiziğin bilgisi yani hikmet bazen en üstün bilinen hakkındaki en üstün bilgi bazen en doğru ve en sağlam bilgi bazen de bütün varlıkların ilk sebeplerinin bilgisi olarak tarif edilir.

Kant, düşünce merkezine metafiziği yerleştirmiştir. Ancak Grek felsefesi ekolünü devam ettiren diğer düşünürler için aynı şeyi söyleyemeyiz. Bu aslında biraz da felsefeyi tasnif ediş biçimiyle alakalı bir şeydir. Genel olarak felsefe tarifleri, ontoloji (varlık bilimi), epistemoloji (bilgi bilimi) ve aksiyoloji (değer bilimi) olarak tasnif edilir. Ancak İslam felsefesinde daha teknik bir ayrım vardır. Felsefi ilimler, öncelikle aklın bilfiil hâle gelmesiyle nefsin teorik gücünü yetkinleştirmeyi talep ettiğimiz teorik/nazari ilim tahsiline önem verir. Bunları uygulamaya geçirmek ise ahlaki yetkinleşmedir, bu da felsefenin pratik/amelî boyutudur. Teorik ilimler doğa, matema-

tik ve metafizik olarak üçe ayrılır. Metafizik, Arapça “ma ba’de’t-tabia”, yani tabiat ötesinde veya tabiat üstünde olan demektir. El-felsefe-tü’l-ula yani ilk felsefe, ilahiyat ve hikmet diye isimlendirilir. Hikmet hariç hepsi Grek felsefesi merkezli isimlendirmelerdir.

Farabi’nin değer açısından bilimleri tasnif ederken onu; konusu şerefli (astronomi), kullandığı delillerin kesin sonuç vermesi (geometri) ve pratikte büyük yarar sağlaması (dinî bilimler) açısından üçe ayırdığını, astronomi ve dinî ilimlerin bir araya gelmesine de metafizik dediğini biliyoruz. İslam bilim tarihinde Kadızade Rumi, Davudu’l-Kayseri, Ali Kuşçu, Fethullah Şirvani gibi bilim insanlarının, Uluğ Bey gibi hem bilim adamı hem de yöneticilerin matematik, astronomi, geometri bilimleri (science) ve temel İslam ilimlerini bir arada tahsil etmelerini, tanrı-evren-insan irtibatının epistemik temellerini araştırmalarını bu bağlamda düşünmek gerekir.

Farabi’nin metafizik anlayışına biraz yakından bakalım. Felsefe tarihinde “ikinci öğretmen” diye bilinen Farabi, metafiziği üç bölümde inceler. Bunlardan ilki varlıkların varoluşunu ele alır; fizik tabii cisimleri incelerken ontoloji tabii cisimlerde kaim olan arazları inceler. İkincisi ilahiyattır. İlahiyat en mükemmel varlığı araştırmada en yüksek nokta-

**Metafiziğin bilgisi
yani hikmet, bazen
en üstün bilinen
hakkındaki en üstün
bilgi bazen en
doğru ve en sağlam
bilgi bazen de
bütün varlıkların ilk
sebeplerinin bilgisi
olarak tarif edilir.**

¹ Wilhelm Weischedel, *Felsefenin Arka Merdiveni*, Çev. Sedat Umran, İz Yayıncılık, 1993, s.245.

ya ulaşılan üstünlük derecelerini inceleyen bölümdür. Üçüncü olarak da özel ilimlerin temellerini teşkil eden ilk ispat ilkeleri ve dinden bahseden bölüm vardır.

Farabî'nin metafizik anlayışında anahtar kavram "vacibu'l-vücut" yani "zorunlu varlık"tır. Bu, uluhiyetin iki boyutundan ilkidir, ikincisi ise "mümkünü'l-vücut"tur. İlki, var olması için başka bir varlığa ihtiyaç duymayan, zatı varlığını gerektiren, çelişigi, zıddı düşünülemeyen varlıktır. O, fizikötesi bir varlıktır. O, ne değişmeye tabi olur ne de hareket eder. Ezeli ve ebedidir. Yani zatı ile varolduğundan, ezeli olması için başkasına muhtaç değildir. O öyle bir ilk varlıktır ki onun var olması için ne "onunla oldu" ne "ondan oldu" ne de "onun için oldu" denecek hiçbir sebep bulunamaz. O, ne maddedir ne de madde ve konu ile kaimdir. Bu bağlamda, "ilk cevher" var olunca âraz var olur ama âraz yok olunca cevher yok olmaz. Allah "ilk hakikat" olarak diğer varlıklara gerçekliklerini (el-hakika) verir. Burada, bir şeyin hakikati demek o nesnenin kendine mahsus olan varlığıdır. Allah, kendisi başkasının gerçekliğine muhtaç olmaksızın gerçektir.

İhlas suresi bunun örneğidir. Özdeşlik, çelişmezlik ve 3. hâlin imkânsızlığını net bir şekilde anlatan bu sureye dair İbn Sina'nın tefsiri olduğunu söylersek Müslüman filozofların metafizik kavramının ana hatlarını da çizmiş oluruz. Nitekim İbn Sina'ya göre de metafiziğin inceleme sahası hem varlıkta hem de tanımda, maddeden ayrık şeyleri incelemektir. Metafizik; fiziksel ve matematiksel varlığın, bu iki varlıkla ilişkili şeylerin, ilk sebeplerin, sebeplerin sebebinin ve ilkelerin ilkesinin incelendiği ilimdir. Bu açı-

dan "ilk felsefe" ve "mutlak hikmet" olarak da ifade edilir.

İlk iki yazıda belirttiğimiz üzere, hikmet terimi dışındaki isimlendirmelerin Grek düşüncesi merkezli olması hususunu, buna karşın Müslüman filozofların bu geleneği "Muhammedî öğreti" açısından yorumlayarak yeni ve özgün bir felsefe ortaya koyma çabalarını çok önemsiyoruz. Nitekim İslam felsefesi modern bir terimdir ancak klasik dönemde "hikmet" kavramıyla sunumu, genel anlamda "ed-din" olarak İslam yani Hz. Âdem'den itibaren bilgilendirme sürecini, özel anlamda ise "eş-şeria" olarak İslam ile felsefe arasındaki işlem ve kapsam ilişkisini kurmakla insanlığın fikrî birikimindeki sürekliliği temin etmiştir. Bu noktada "hanif" zihniyeti ve "yürürlükten kaldırıldığına veya yürürlükte bırakıldığına dair delil bulunmayanlar" anlamındaki "şer'u men kablena" teriminin ayrıca analiz edilmesi gerekir. Çünkü özellikle fıkıh ilminde dinî bir delil olarak kabul edilen "şer'u men kablena", mutlak hakikat anlamında bütün dinlerde rastlanan "hikmet" veya "ulumü'l-evail" tabirleriyle eş anlamı olarak kullanılmaktadır.

İslam felsefesi işte bu sürekliliği inceler ve günceller. Eğer bu sürekliliği sağlayamazsak, kadim Hint, Fars, Babil, Mısır, Grek ve Helenistik felsefe verilerini "hikmet"le özdeşleştirme durumu ortaya çıkar ki bu da mutlak veya külli ilim denilen metafiziğin (her gerçeğin sebebi olan İlk Hakk'ın ilminin) diğer felsefi birikimlerle karışmasına sebep olur.

Bundan kastımız yukarıda belirttiğimiz üzere, "hikmetlerin hikmeti olarak felsefe" ile "philo-sophia" yani bilgiseverlik veya bilgelikseverlik

olarak tanımlanan felsefe arasındaki nüans kaybolur. Bu nedenle olsa gerek hikmet, Kindî'den itibaren düşünme gücünün fazileti olarak ifade edilegelmiştir. Burada elde edilen hikemî bilgi yani bilgelik, külli varlıkların hakikatini bilmek ve bu bilgiyi hakikat doğrultusunda gerektiği gibi kullanmak olarak tanımlanmaktadır. Nitekim İslam ahlak felsefesinin önde gelen düşünürü olan İbn Miskeveyh de hikmeti, düşünen ve ayırt eden nefsin bir fazileti olarak görür. Hikmetin kapsamına giren akletme, çabuk kavrama, anlama, zihin açıklığı ve kolay öğrenme erdemlerine sahip olunca kişi buna uygun da davranır. İlahi ve insani olayları bilmek anlamına gelen hikmete sahip olan kişi, fiillerden hangisinin yapılması ve hangisinin ihmal edilmesi gerektiğini bilir.

Sözün özü, hikmet bir düşünce gücüdür, bilgeliği ifade eder. Varlığın hakikatini bilmek ve bu bilgiye uygun davranmaktır. Dolayısıyla hikemî bilginin peşinde olmak, bilgeliği sevmek bir yaşama erdemidir.

Bir sonraki yazıda ise mümkünü'l-vücut kavramı bağlamında evrenin mahiyetini analiz eden Kindî'yi ve argümanlarını merkeze alarak tanrı-evren-insan irtibatını anlamaya çalışacağız.

1 Ömür dediğin...

Bir sefer, bir ağaç gölgesi.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...

Olmazsa olmaz dediğim çoğu şey bugün hayatımda yok, yalancı dünya. Allah hidayet-ten ayırmasın. Yine de ailem, güzel dostlar ve kitaplar olmasa hayat daha zor olurdu.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

Cami kokusu.

4 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?

Yürek Dede ile Ayşe Nine. Çocukluğumdan kalan kahramanlar, fakat kahraman olduklarını büyüyünce anladım. Beni etkileyen, sadelik ve saflık içinde yaşamayı becerdikleri destansı hayatları.

5 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen...

Çocukluğum; köke en yakın olduğum yer.

6 Hayatınızda “bu benim kırılma noktam” diyebileceğiniz bir ânınız...

Oraya gidip onlarla beraber olamayınca, burada kalıp önce kendimle ve sonra herkesle beraber olmayı seçtiğim ve böylece onlarla

da beraber olmayı başarabileceğimi kavradığım ân.

7 Mevsimlerden hangisi?

Bahar; yeniden doğuş ve tazelik.

8 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?

Büyük ve benzersiz Söz’ün değiştirdiği her büyük hadiseye. Şükür ki ona şahitlik etme imkânı daimi.

9 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru...

Cevabını merak ettiğim o kadar sorunun gerçekten burada bir cevabının bulunup bulunmadığı.

10 Kederlendiğinizde yaptığınız şey...

Durur, Yunus’u hatırlar, ne varlığa sevin ne yokluğa yerin nasihatine uymak için irade talep ederim.

11 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?

Rafa kaldırdıklarım ve kaldırmak için hâlâ çabaladıklarım bende mahfuz. Her insan gibi çokça.

12 Rol modelim dediğiniz kişi?

Her zaman “O”.

13 En sevmediğiniz özelliğiniz?

Yeni bir işe başlarken geçirdiğim o uzun zaman.

14 Ruhunuz nereli?

Buralı olmadığına inanıyorum.

15 Geçerken gördükleriniz?

Dünya ile münasebetimin askıda kaldığı anlar var; bu dünyadan geçerken aklımda kalanlar en çok bu anlarda gördüklerim. Kapı önünde bir çift ayakkabı, bir rüzgâr sesi, çok beklenen bir otobüs durağı... Henüz kayda değer bir şey göremedim belki ama askıya almayı, terki gerçekten becerebilirimsem “burayı” görebilirim diye umut ediyorum.

AĞLARLA SARILI DÜNYAMIZDA MAHREMİYETİN İMKÂNSIZLIĞI

ahmet melih karauğuz

Yaşadığımız zamanda etrafımız ağlarla çevrili. Ama bu ağlar, örümceklerin ördüğü ağlar değil. Peygamberimizi düşmanlarından kurtaran bir örümcek ağından ziyade, görünmez, sınırları belli olmayan, bizleri korumak için değil bizleri tanımlamak ve sınıflandırmak için kullanılan dijital ağlar bunlar. İnternete bağlı cihazlar tarafından örülen ve artık internetsiz bir yaşamı hayal edemeyen bizlerin etrafını saran ve günü gelince bizi nefessiz bırakan, yeniden nefes almamız için bize öneriler sunan, sunduğu önerilerle üzerimize bir kat daha ağ ören sisli bir sistem.

Arapça “hrm” kökünden türeyen mahrem kavramı, “kutsal, özel alana veya hareme ait olan” anlamını taşımakta. Doğu toplumlarının, özellikle de İslam’ın fazlaca önemseydiği bir kavram olan mahremiyet, mimari başta olmak üzere uzun yıllar hayatımızı şekillendiren bir kavram olarak karşımıza çıkar. Mimaride, dışa kapalı, iç avluları, bahçeleri olan evlerin inşasından başlayarak, özellikle Osmanlı mimarisinde çokça rastlanan çıkmaz sokak planlamalarına, bir yabancıyla iletişimden tutun da

söyleyip gizleyeceğimiz şeylere kadar her şeyi düzenleyen bir yaşam tarzına dönüşen mahremiyet, son yıllarda fazlasıyla aşınmakta.

Özellikle sosyal ağların hayatımızı sarmaya başlamasıyla birlikte sürekli ihlal edildiği konuşulan, her anımızı fotoğraflamamız, videolarla kayıt altına almamız, soru platformlarında hemen her soruya cevap vermemiz, attığımız gönderilerle her fikrimizi açık etmemizle ortadan kalktığı ilan edilen mahremiyet, sanal ağlarla sarılı etrafımızdan başımızı kaldırıp kurtarabileceğimiz bir şey midir? Ya da soruyu şöyle sormak daha doğru olacaktır: Yeni dijital zamanlarda mahremiyet diye bir şey var mıdır ve dijital dünyanın, kullanıcı olarak bizim mahremiyetimizi koruması mümkün müdür?

Yeni medya ağlarıyla birlikte mahremiyetin aşınmasını, daha çok paylaştığımız fotoğraflar, videolar benzeri dijital içerik üretimleriyle konuştuk. Bu davranışlar zamanla vazgeçilemez kalıplar oldu ve artık, içinde

yaşadığımız toplumda mahremiyetin ortadan kalktığı konuşuldu. Paylaşımlarımıza daha çok dikkat etmemiz, her anımızı sosyal ağlarda paylaşmamamız, paylaşılanlara da itibar etmememiz söylendi. Bunların her biri şüphesiz doğru şeylerdi ancak geldiğimiz noktada tek başına yeterli önlemler değil.

İçinde yaşadığımız dijital zamanlar, büyük veri adını verdiğimiz ağlarla etrafımızı sarmış durumda. İnternete bağlandığımız cihazlar sürekli olarak veriler üretiyor. Aracımız kaç km hızla gidiyor, hangi yolları kullanıyor; bizler hangi haber sitelerini okuyor hangi haberde ne kadar vakit geçiriyoruz hangi dizi ve filmleri seviyor hangi şarkıları döne döne dinliyoruz, sosyal ağlarda hangi gruplara üye oluyoruz, paylaştığımız metin içeriklerinde hangi görüşün yanında yer alıyoruz her biri büyük algoritmalar ve yapay zekâlarla ortaya çıkartılarak, ismimiz olmasa da kimliğimiz bilinebiliyor.

Eskiden istihbarat örgütlerinin yaptığı artık hemen her sosyal medya ağı yapıyor ve kullanıcıların sırdıyebileceğimiz davranış kalıplarını

örülen ağ, bizi oraya hapsetmek ve bunu da bize fark ettirmemek üzerine çalışıyor.

İki kişinin bildiği sır değildir, derler. Dijital dünyada zihnimizden ekrana dökülen hemen her şey sır olmaktan çıkıyor, bizi tanımaya başlayan makinelerin günlük azığı hâline geliyor. Veri, yani bizlerin dijital ayak izleri, geleceğin petrolü, hem hiç bitmeyecek bir kaynak hem de akıllı makineleri daha da güçlendirerek onları “ölümsüz” hâle getirecek enerji kaynağı. Peki ne yapacağız? Dijital günlerde sırlarımızı, kimliğimizi, kişiliğimizi korumak, mahremimize sahip çıkmak imkânsız mı?

En başa dönmekte yarar var. Hz. Muhammed ve yoldaşı Ebubekir mağaraya sığındıklarında tek bir amaçları vardı. Hayatta kalmak. Ancak yola da yeni bir hayata başlamak için, hicret etme amacıyla çıkmışlardı. Temel arzuları, onlara yaşam hakkı tanımayan şehirden, yaşama umuduyla bir başka şehre gitmek ve bir dünya, anlam inşa etmektir. Dijital dünya her ne kadar sanal olsa da gerçek dünyadan bağımsız bir gerçekliğe sahip değildir. Sırlarımızı alıp bize karşı bir silah olarak kullanan, mahremiyetin olmadığı bir yapı üzerine inşa edilen dijital dünyadan farklı olarak yeni bir dijital gerçeklik inşa etmemiz şart. Bu elbette kolay değil ancak imkânsız da değil.

Dijital dünyayı mevcut gerçekliği üzerinden konuşacak ve o gerçekliği de aşamaz bir hakikat olarak görmeye devam edeceksek, mahremiyeti koruyabileceğimize duyduğumuz inanç toz pembe rüyadan başka bir şey olmayacaktır. Bu dijital dünyada mahremiyeti korumak imkânsızdır, ancak başka bir dijital dünya kurabilirsek, sokaklarını, caddelerini, evlerini biz inşa edersek ancak o zaman mahremiyeti konuşmak anlamlı olacaktır.

bile öğrenmek için büyük yatırımlar gerçekleştiriyor. Hangi içerikleri sevdiğimiz, nelerden hoşlanmadığımız, sosyal medya ağları ve büyük dijital platformların en büyük amacı. Çünkü bu bilgilere sahip olmadıkları zaman, kendi varlıkları tehlikeye giriyor, üye sayısını artıramıyor ve kullanıcılarına sürekli o ağda kalmasını ya da oradan alışveriş yapmasını sağlayacak bir yapı kuramıyorlar.

Arama motorlarında yapmış olduğumuz aramalar, hangi hastalığımızın olduğunu, nelerden korktuğumuzu, şüphelerimizi, hazlarımızı, herkesten gizlediğimiz alışkanlıklarımızı bizden bile önce bilerek, bize birtakım öneriler sunabiliyor, hatta şirketlerin anlaşmasına göre bazen uzman kurulu bize yönlendirebiliyor. Zihnimizin içindeki, bizden başka kimsenin bilmediğini zannettiğimiz mahremlerimiz, dijital dünyanın ağları üzerinden bir merkeze giderek orada anlamlı sonuçlar çıkartılarak bize sunuluyor. Ardından zihnimizde olanı karşımızda görünce bir ân şoka uğruyor, sonrasında bu “mucize”yi kaçırmamak istercesine onun peşine takı-

larak sosyal ağların bizi çepeçevre sarmasına müsaade ediyoruz.

Ünlü Rus yazar Yevgeni Zamyatin *Biz* romanında, tamamı camdan yapılma ve dışardakilere içerisini gösteren dev binaların olacağı bir geleceği kurgulamıştı. Şüphesiz cam binalarımız olsa da hiçbirisi içeriye dışarısını göstermiyor ancak içeride yaşayan bizler herkese o ân içeride neler olduğunu anlayabilecekleri ipuçlarını veriyoruz. Bunu açık bir şekilde yapmasak da etrafımızı saran ağ, bunları herkesin görebileceği ya da en önemlisi görmesi gerekenlerin göreceği şekle getirip tuğladan da olsa duvarlarımızı camlaştırıyor.

Dijital dünya, insanın en büyük arzusu olan fark edilme, farklı olma, değer görme, bir topluluğa ait olma hissinden besleniyor. Bu his o kadar güçlü, arzu o kadar derin ki dijital dünya her geçen gün ekonomik büyüklüğünü, nüfusunu, caddelerinde sürekli gezen insan sayısını durmadan artırıyor. Bunu da bizleri o dünyaya bağlayan veri ağlarıyla sağlıyor. Zira düşmandan, günlük koşturmacadan, huzursuzluktan, yalnızlıktan kaçtığımız mağaraya

ÖNÜM

ARKAM

SAĞIM

SOLUM

özge korkmaz

*İçimde çürümüş şeylerden bir sepet
koşsam dizlerim yorulur
koşmasam ölümlüyüm.
Hasan Bozdaş*

Soğuk

Gökyüzü ilk kez bu kadar bulanık ve hıncını benden almaya çalışıyor. Nefes diye içime çektiğim havayı da günlerce beklemiş bayat bir ekmeğin sertliğiyle saplıyor göğsüme. Yutkununca boğazımdan geçmemesi için bir hayli emek sarf etmiş gibi. Oysa alacaklı olan o değil, benim. Odamın karanlığına beni hapsettiği her günden.

İnsanın böyle bir yerde iyileşmesi nasıl beklenir? Duvarlarından soğuk bir nefes üfleniyor enseme. Her bölümü aynı, her yer fazla nizami. Asker düzeni. Bordo fonun üzerine altın sarısı ile yazılmış yazılar. Çürük yumurta kokusu geliyor burnuma onlara baktıkça. Hele şu duvarlar! Burayı komple yıksalar, bu basık tavanlı odaları, eski demir kapıları, gri ve soğuk duvarları, yine de o ruhu buradan silip atmazlarmış gibi. Çürük bir zihniyetin kokusunu yok etmeye kimin gücü yetebilir?

Akşamüstü

Annemi hatırlıyorum yine bir akşamüstü. Beni ilk görmeye geldiğinde de akşamüstüydü. Odaya girdiğinde önce iki eliyle sıkı sıkı tuttuğu çantası, sonra siyahını bir bir yitirmiş olan saçları göründü. Eşarby boynunda işlevinden habersiz, bir düğüm düşmesini engellesin diye atılmışken üstelik, annemin gözlerinin benim için gülmesini bekleyemezdim ama gülüyordu. “Yavrum benim, iyi olacaksın.” diyordu. Eli yüzüme her değdiğinde acılarım geçiyordu. Sancılarımın yerini, yüzümden kalbime doğru akan bir sıcaklık alıyordu.

Keşke seni daha çok görebilsem anne. Bu somyada değil de senin dizinde iyileşmeyi beklesem. Ne kadar aciz olduğumu görüyor musun? Kim bilir ne çok sevinmiştin ben ilk adımlarımı atarken ve sana ilk kez anne dediğimi duyarken. Şimdi narkozun tesiri altında, üstelik sayıkladığım tek isim senin isminken

ama bu kez adım dahi atamıyorken, hüznün de sevincin kadar büyük mü? Bu dünya senin ahlarına şahit olmasın isterdim. Sizin verdiğiniz ilaçlar benim ne işime yarar söyleyin? Benim kalbim hiç attı mı daha önce böyle, annemi görmüş gibi?

Çürük

Askere gitmeden önce çürük raporu verilenlerden değilim. Ben sonradan çürüdüm. Önce bacağı, sonra aklım, sonra tüm düşünceler ve sonra... Sonrası bura işte. Onlar bacağı kurtarmaya çalışıyordu en son, ben ruhumu. Kangren olan hangisi bana sorsunlar. Şarapnel parçası beni en az bacağımdan edebilir, en fazla yaşamımdan. Ama gördüklerim, yaşadıklarım, ölümüne şahit olduğum ruhlar, normalleştirilen düşünceler ve meşrulaştırılan davranışlar, gücü gücü yetene dünyasında gücü hiç eline alamamış olanlar. Benim tahribatım tüm bunların ortak eseri. Bir bacağı olmadan yaşayabilirim burada ama özgürlüğüm elimden

alınmışken taburcu olsam bile nasıl, hem nereye kadar?

Annem de gelmiyor artık. Dört hafta oldu. İlk gelen hemşireye rica edip aratacağım.

Tekerlekli Sandalye

Ân itibarıyla üç aydır buradayım. Dün ilk kez odam değışti. Burası yeni boşalmış, ondan. Az kullanılmış bir oda. Az yaşanılmış, çok ölmüş içinde. Şimdi bir eksiğiz burada. Aynı zamanda bir fazla. Yanı başımda duran tekerlekli sandalye yeni geldi. Bir demir yığını, birbirine kaynatılmış ve deri kumaşı yer yer yırtılmış dikişlerinden. Bilerek mi koymuşlar bunu yanıma hâlden anlasın diye? İlk kez camdan dışarı bakma ihtiyacı hissediyorum çünkü yanımdakini görmek ızdırap veriyor. Pencereye uzanıp açmak, tentürdiyot kokusunun tıkadığı genzime bu kez ben bir parça nefes saptamak istiyorum ama izin vermiyorlar. Kolu sökmüşler. Olur da sevinmeyelim diye aşağı bakarken düşmek yasak. Neyse ki artık manzaram var. Askerler ve insanlar. Gri bir gökyüzü ve rengini çaldığı duvarlar. Bir kadın, anneme benziyor, genç ve zayıf bir oğlanın yanına oturmuş dizini sıvazlıyor. Onu gördükçe benim dizime bir sancı giriyor.

Haber

Yemeğimi getiren hasta bakıcı başka bir ihtiyacım olup olmadığını soruyor. “Yok.” diyorum. “Teşekkür ederim.” Çıkıyor odadan ve hemen arkasından hemşire giriyor. Başım-daki serumla ilgilenir gibi yapıyor ama anlıyorum, yemeğim bitsin diye bekliyor. Ağzımı silip elimle tepsiyi itiyorum.

Çok bir şey yememişsiniz, hâlsiz düşeceksiniz.

Canım istemiyor sağ olun.

Size bir haber vermem gerek.

Dinliyorum.

Hastane yönetimi iletmemi istedi. Anneniz sabaha karşı beş sularında vefat etmiş, başınız sağ olsun.

Gözümün karardığını hatırlıyorum. İnsanın annesinin ölümü, bir başkasının ağzında ne de kolay cümle oluyor.

Gece

Acılar gece çözülür diyor şair. İrinler gece akar, sancılar gece başlar ızdırap nöbetine. Bağırıyorum ve çığlıklarım işliyor bu soğuk duvarlara. Yıllar sonra bir refakatçi beklerken hastasının başında, kafasını duvara dayadığında ardından sesimi duyacak kadar işliyor. Sonra narkoz ve uyutuyorlar. Artık düşünmem ve konuşmam. Düşünmemeli ve konuşmamalıyım. Tehlikeli olabilir ağzımdan çıkanlar. Kötülüklerini yüzlerine vurabilir buradakilerin. Gerçi kötülük, onların cenazelerinde çalan bir marş şimdi.

Dua

“Nasılsınız?” diyor başımda bir ses. Nasıl olmam gerektiği konusunda alternatif bir ruh hâli sunar gibi. “Nasıl olmamı beklediniz?” diye yanıtlıyorum. Muhatabım elbette cevabımla ilgilenmiyor. Ben de zaten sorusunun günlük bir rutinden ibaret olduğunu biliyorum. Kızmıyorum bu yüzden ona. Onun işi bu. Her gün gelmek, tansiyonumu ölçmek, ilaçlarımı vermek, görünen

yarama pansuman yapmak, elindeki dosyaya bir şeyler karalamak. Onun işi bu. Diğer hepsi gibi düşünmeden yaşamak ve bu azılı dünyada bir başına kalmamak için bana da biraz daha vakit yazmak. *Yazma.*

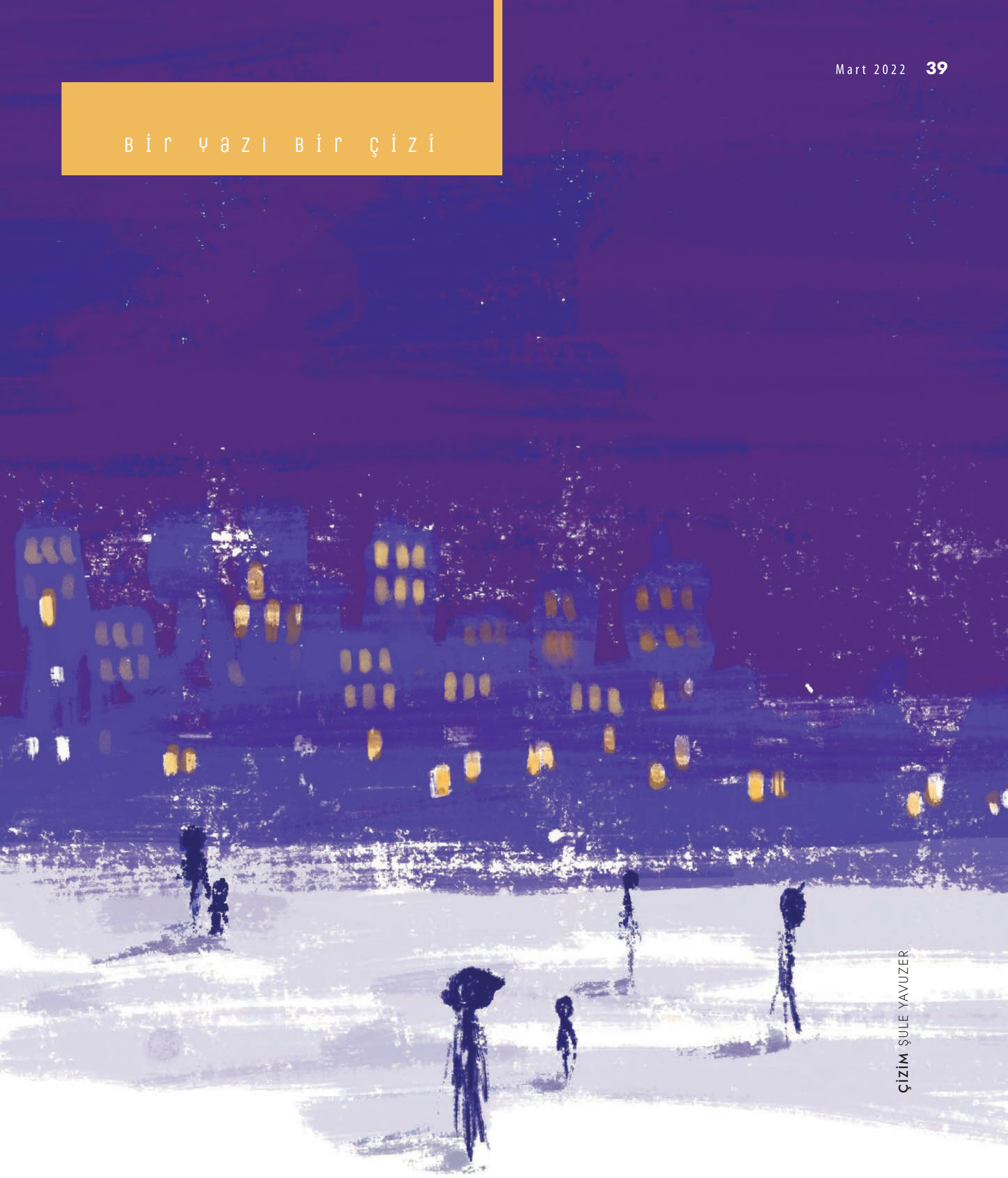
İçime döndüğümünden beri dışarıya küsüm. Artık bakmıyorum da camdan. Dua ediyorum. Ya beni öldür ya bu işkenceden kurtar! Kimsenin görmediğini bana da gösterme, onların bilmediklerini bana bildirme. Yükleme omzuma bu yükü, onların dünyasında bana tek başıma yer verme. Ben bu rüyadan uyanalı çok oldu, artık narkozun bile tesiri yok üzerimde. Biliyorum bir gün biteceğini, biliyorum burası bir geçiş yeri. Şimdiye kadar yürüdüğüm yetmiş olmalı ki bacağımı aldılar. Korkuyorum, şimdiye kadar düşündüğün de yetti diyecekler diye. Korktuğuma uğratma. Ya beni al ya da onları uyandır bu rüyadan.

Sobe

Duam kabul oluyor. “Nasılsınız?” diye soran kadın bugün ilk kez yıkıyor tabularını. Cevap alamayınca “Beni duyuyor musunuz?” diye ekliyor. *Duymuyorum.* “Beyefendi beni görebiliyor musunuz?” *Görmüyorum.* Telaşla çıkıyor odadan, doktoru çağırmaya gidiyor. O çıkınca gözlerim, odanın içinde, beton duvarlara çarparak birkaç tur atıyor. Bakışlarımı son manzaram olan -ne acı-beyaz tavan ve florasında sabitliyor. Çocukluğumdan kalma bir cümle son kez beynimde yankı buluyor: Önum, arkam, sağım, solum sobe. Saklanmayan ebe. *Saklanmıyorum.*

Oksijenin atmosferde oranı yüzde yirmi buçuk ve ciğerlerimin ondan alacak bir payı yok artık.

BİR YAZI BİR ÇİZİ

ÇİZİM ŞULE YAVUZER

Acımak... Ben insan ruhlarındaki derinliğin ancak onunla ölçülebileceğine kaniyim. Evet, dibi görünmeyen kuyulara atılan taş nasıl çıkardığı sesle onların derinliğini gösterirse başkalarının eleminin de bizim yüreklerimize düştüğü zaman çıkardığı sesle bize kendimizi, insanlığımızın derecesini öğretir...

Reşat Nuri Güntekin

M ELEKLER VE CİNLER GAYBI BİLEBİLİR Mİ?

MUSTAFA ÜNVERDİ

Varlık sadece gördüklerimizden mi ibarettir? İnancımız, hissiyatımız ve tarihî birikimimize göre hayır. Göremediğimiz hâlde varlığından emin olduğumuz onlarca şey var. Fakat herhangi bir varlığı görememek ve algılayamamak hep ona yönelik merakımızı canlı tutar. Tarih boyunca hep bir şeyler ürettik onlar hakkında yalan yanlış. Cinler, periler, ruhlar, şeytanlar ve melekler... Nasıllar, ne yaparlar, bize zarar verirler mi, bilmediklerimizi bilirler mi? Mitler, efsaneler, batıl inançlar doğdu bu görünmez, bilinmez şeyler hakkında...

Melek ve cin var mıdır, bu varlıklarla ilgili bilgilerimizin kaynağı nedir?

Şükürler olsun ki Müslümanız ve Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ümmetiz. O geldi ve bize bilemediğimiz, göremediğimiz şeyleri öğretti. Okyanusların derinliklerinden uçsuz bucaksız semalara, enstrümanın parçaları gibi birbirini tamamlayan sayısız canlının bir yaratıcısı olduğunu ve bunların bir hikmetle yaratıldığını İslam sayesinde öğrendik. Ve yine İslam, varlığın sadece görünenden ibaret olmadığını, görünmeyen ve duyularla algılanması mümkün olmayan şeylerin de var olduğunu haber verdi. Melek ve cin denilen varlıkların hakikat olduğunu bildirdi.

Gaybi varlıklar dediğimiz tüm ruhani varlıklar da cismani varlıklar gibi Allah'ın kudretinin eseridir. Onlar hakkında yegâne bilgi kaynağımız Kur'an ve Hz. Peygamber'dir. Kur'an insanların bu konudaki gelişigüzel bilgilerini düzeltmiş ve bu tür varlıklar hakkında en doğru bilgiyi vermiştir. Gaybi meselelerde Kur'an'ın ve sahih hadislerin dışında başka dayanağımız yoktur. Zaten mümin, Allah'a ve peygamberine inanan ve güvenen, demek değil midir?

İslam, melek ve cinler hakkında nedir?

Melekler ve cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır. Yaratıldıkları öz, idrakimizin ötesindedir. Ancak İslam, melek ve cin hakkında anlayabileceğimiz ölçüde ve ihtiyacımız dâhilinde bilgi vermiştir. Melekler nurdan, cinler ateşten yaratılmıştır. Her ikisi de fizikötesi varlıklardır ve mahiyetleri duyularımıza kapalıdır.

Meleklerde erkek-kadın şeklinde bir cinsiyet özelliği yoktur. Acıkmak, uyumak, arzulamak gibi beşerî sıfatları da yoktur. Dünyada gördüğümüz hiçbir canlıya benzemezler. Ancak istisnai olarak Allah'ın izniyle insan suretinde görülebilirler. Bunu "Cibril Hadisi" diye bilinen meşhur rivayette Cebrail'in (a.s.) Hz. Peygamber'e insan biçiminde gelmiş

olmasından biliyoruz. Melekler insanlara kıyasla güçlü ve süratlidirler, tamamen iyilik üzere yaratılmışlardır. Allah'a itaatle görevlerini yerine getirirler.

Cinlerin özellikleri nelerdir?

Kur'an cinlerin Allah'a kulluk için yaratılan bir varlık türü olduğunu haber verir. Onlar da insanlar gibi bilinç ve irade sahibidirler. Mümin ve kâfir olanları vardır. Öz itibarıyla cin sayılan şeytan bu türdendir. Şeytan tamamen kötücüdür. Şeytan, kendisi asi ve kibirli olduğu gibi insanı da yoluna davet eder. Allah cinlere de rahmetinin eseri olarak kendilerinden peygamberler göndermiştir. Ancak Hz. Muhammed (s.a.s.) örneğinde olduğu gibi insan peygamber de gönderilmiştir. Peygamberimizin bir adının "Resûlî's-sekaleyn" olması risaletinin hem insanları hem de cinleri kapsamış olmasındandır.

Cin ve meleklerin insanlarla ilişkisi var mıdır?

Cinler ve melekler farklı âlemin varlıklarıdır. Bu nedenle insanın dünyası ile onlarınki karıştırılmamalıdır. Bu konuda özellikle cinlerle ilgili ortada dolaşan o kadar bilgi var ki bunların neredeyse tamamı uydurmadır. Cin ve meleklerin

insanla teması Kur'an'a göre çok sınırlıdır. Cinlerin insanla ilişkisi ona vesvese vermesidir. Meleğin insanla ilişkisi ise ona dua etmesi ve lehine şahitlik etmesidir. Dolayısıyla melek insan için tamamen rahmet vesilesidir. Cinlerin kötüsü olan şeytan ise insanın kötülük yapmasını ister ve bunun için insanın aklına ve kalbine kötü düşünceler fısıldar, ona vesvese verir. Ancak vesvese sadece şeytandan değil, insandan da gelebilir. Bu nedenle Kur'an, kötü insan veya cinden gelmesi muhtemel tüm vesveselerden korunmamız için

Allah'a sığınmamızı emreder. Bunun yanında akıl ve ruh sağlığı için cinlerle ilgili uydurulmuş bilgilerden sakınılmalı, Kur'an'ın onaylamadığı bilgilerin batıl olduğu bilinmelidir.

Cinler insanları çarpar mı, insanın bedenine girer mi?

Bu konuda üretilen onca efsaneye rağmen Kur'an asla böyle bir şeyi doğrulamaz. Cin ayrı, insan ayrı varlıktır. Şeytanın insana verebileceği en büyük zarar onu kötülüğe davet etmesi ve ona vesvese vermesidir.

Aslında kesin bir imanla Allah'a sığınan bir kimseye şeytan asla zarar veremez. Fakat vesvese karşısında zayıf düşen bir kimsenin zihninde o tür düşünceler artık öyle bir hâl alır ki kişi psikiyatrik tedavi görmek zorunda kalabilir. Eskiden bu tür durumlarda cinlenmiş, cin çarpmış filan denirdi. Ama artık bu tür kişilerin beyinlerinde hasar oluştuğu ve tıbbi tedavi görmeleri gerektiği anlaşılmıştır. İnsan, o aşamaya gelmeden her zaman vesveseden Allah'a sığınmalıdır. Akıl ve ruh sağlığı için güzel düşünmeli ve dili-kalbi

Gaybi varlıklar dediğimiz tüm ruhani varlıklar da cismani varlıklar gibi Allah'ın kudretinin eseridir. Onlar hakkında yegâne bilgi kaynağımız Kur'an ve Hz. Peygamber'dir.

güzel şeylerle meşgul etmelidir. Ancak vesvese ilerlemiş ve psikolojik sorunlar ortaya çıkmışsa uzman doktora gitmeli ve gerekli tedavi ile şifayı Allah'tan dilemelidir.

Gayb ne demektir, gaybı kim bilebilir?

Gayb, gizli ve görünmez olandır. İslam kültüründe duyularla algılanması ve bilinmesi mümkün olmayan şeylere gayb denilmiştir. Allah'ın zatı ve sıfatları, doğumdan önceki durumumuz veya ölümden sonraki hayat, ruh, melek, cin ve şeytan ile ilgili konular gaybi mevzulardandır. Allah için bir şey gizli olabilir mi, hayır. Bu nedenle O'nun için gayb diye bir şey yoktur.

Diğer taraftan, uzak geçmiş veya gelecek zamana "gayb haberi" denilir. Zaman bakımından yapılan bu tanımlama ancak bu dünyada yaşayanlar için geçerlidir. Örneğin Allah için zaman kavramı söz konusu olmadığından O'nun açısından gaybi haber yoktur. Her şey O'na açıktır. Ancak Allah dilerse hikmetli bir şekilde peygamberine vahiy ile gayb perdelerini açabilir. Bazen kullarına ilham ile yol gösterebilir. Tıpkı Hz. Musa'nın annesine ilham ettiği gibi. Ancak bu, herhangi bir beşerin, meleğin veya cinin gaybı bilebildiği anlamına gelmez. Aksi yöndeki iddia, Allah'a karşı haddi aşmaktan başka bir şey değildir.

Melekler ve cinler gaybı bilebilirler mi?

Cinler ve melekler insanın tabi olduğu uzay zamanın dışında olduklarından onlar için "Gaybı bilirler mi?" sorusu isabetli değildir.

Kur'an onların kendi sınırlarıyla kayıtlı olduklarını ve insan için gayb niteliğinde olan şeyleri de bilemeyeceklerini haber verir. Allah dünyayı belli kurallarla yaratmış ve insanı bu kanunlarla yeryüzünün halifesi tayin etmiştir. İnsanın ilahi bilgidен mahrum olduğu dönemlerde, kâhin, münecim, falcı veya günümüzde medyum olarak adlandırılan kişilerin cinlerle irtibat kurarak gaybı bildikleri inancı tamamen asılsızdır. Bu nedenle İslam tarihine adını yazdırmış hiçbir âlim bu şeylere iltifat etmemiş, bilgilerini tamamen ilahi kanuna uygun olarak Kur'an, sünnet ve akıl üzerine inşa etmiştir. Bunların dışına çıkarak sözüm ona cinci, falcı vs. kesimlere rağbet etmek, Allah'ın Kur'an'da verdiği bilgilere itimat etmemek ve batıl inançlara meyletmektir. Aklına bir vesvese geldiğinde bundan kurtulmak için mümine Allah yeter, bir kayıp yaşadığında, zarardan korunmak için gerekli tedbirleri aldıktan sonra tevekkül ettiğinde de yine ona Allah yeter...

HÜSEYİN AKIN

KARINCA YOLU

İşte bu, dedi Pervin “Ben bu güzeller güzeli Atta ile yalnızlığımı gideriyorum.”

Hiçbir şey anlamadı Semiha, ortaklıkta hiçbir şey göremiyordu.

Pervin’in parmağını uzattığı tarafa bir daha baktı. Bu sefer ayağa kalkıp doğruldu, başını sağa sola çevirdi. “Neden bahsediyorsun sen ayol, hayalleniyorsun galiba!” diye çıkıştı.

“Evet, hayal kadar gerçek, hayalden daha gerçek.” diye karşılık verdi Pervin.

Masaya uzandı iki parmağı arasına kısırdığı şeyi itina ile avucunun içine yerleştirip sanki bir sırrı ifşa ediyormuş gibi Semiha’nın ağzının dibine kadar yaklaştırıp bütün neşesi ve uçukluğuyla avucunun içindekini bir yandan parmağıyla okşarken bir taraftan da “Semiha teyzesi şuna bak n’olur, var mı benim prensesimden daha güzeli?” diye dil döküyordu.

Pervin’in avucunun içindekinin bir karınca olduğunu görünce şaşırıp kalmıştı Semiha. Kedi, köpek, sincap, tavşan hatta fare sahipleneni bile görmüştü şu hayatta ama karınca sahipleneni ilk defa görüyordu. “İlahi Pervincim,” dedi “bu muydu güzeller güzeli Atta dediğin prensesin?”

Pervin, Atta’yı avucunun içinden alıp bu kez sağ elinin üzerine yerleştirmişti. Ah Semihacım bir alışsan inan ki sen de çok seversin prensesimi, diye karşılık verdi.

Semiha şaşkın şaşkın Pervin’in beslediği karıncayı nasıl kocaman cüs-

seli bir hayvanmış gibi sevip bağrına basışını seyre dalmıştı. Alt tarafı bir karıncaydı. Bu kadar muhabbeti kısacık zamanda nasıl biriktirmişlerdi anlamaya çalışıyordu.

Karınca Atta masanın üzerinde lahana yapraklarını çenesiyle hiç zorlanmadan koparıp başının üzerine bir şemsiye gibi dizerken Pervin tam karşısındaki sandalyeden onun maharetlerini arkadaşına ispat etmekle meşguldü.

“İsmi de tam çocukça gitme arzusunı çağrıştırıyor, ‘Atta’ pek de güzelmiş.” dedi Semiha karıncanın farklı marifetlerini gülümseyerek izlerken.

“Yok,” dedi Pervin, “bu Atta başka Atta teyzesi, benim prensesimin adını koyanlar öyle koymuş: Atta Cephalotes!”

İri ve uzun bacakları vardı Atta’nın. Hani Pervin Hanım ona “Hadi Attaa gidelim!” dese koşa koşa gitmeye şimdiden hazır gibiydi. Üstelik yağmurlu havalara karşı kendisi için ölçüp biçip korunaklı yapraklardan hazırladığı şemsiyeyi de kafasına geçirerek.

İki dirseğini masaya yaslayarak dikkatlice Atta’yı inceleyen Semiha’nın bakışı birden bu fazlasıyla hiperaktif karıncanın gözlerinde parladı. Şaşkınlığını arkadaşıyla paylaştı: “Aaaa! Bakar mısın, bunun harbi harbi göz kapakları yok!”

Güldü Pervin, arkadaşının yavaş yavaş olup bitene vâkıf olduğunu görünce mutluluğunu gizleyemedi: “Semihacım çok yaşa! Masanın ta

karşı ucundan Atta’nın olmayan göz kapaklarını görebildin ya artık sen de bizdensin!”

Semiha belli ki arkadaşının kendisiyle ilgili hevesini kırmak istemiyordu. Avucunun dört parmağıyla ağzını kapayarak, ortada bir olağanüstülük olduğunu anlatmaya çalışır gibi masadan yavaşça doğruldu. Pervin’le göz göze gelerek: “Üstüme iyilik sağlık, yoksa üzerime karınca duası mı okuttunuz, Pervincim senden korkulur!” diye söylendi.

Karıncalarla ilgili daha pek çok şeyi anlatmak istediye de son anda vazgeçti Pervin. Sadece bir şeyi söyleyip sustu: “Karıncalar koloniler hâlinde yaşarlar. İtiraf etmeliyim ki ben bu karıncayı kolonisinden koparıp aldım. Çalışmaktan sıra gelirse bir parça uyurlar o kadar. Bu bir parça uyku için de göz kapağına ihtiyaçları yok sanırım. Şayet bu hayvan-cıklarla bir hayat kurmak istiyorsa bir insan, onlar kadar çalışkan ve iş sever olmalıdır. Semihacım, benim niye karınca gibi çalışıp evin içinde dört döndüğümü şimdi anlamışsındır sanırım.”

Semiha takılmadan edemedi: “Yok yok arkadaşım, sen ağustos böceği ile de bir hayatı paylaşırsan, bu enerjiyle onu bile kendine uydururdun!”

Birden o kadar ünsiyet kesbetmişti ki bu 1,75 cm uzunluğundaki hayvancağızı kucığına almak geldi içinden. Masaya, karıncanın toz şekerine doğru yürüdüğü tarafa doğru davrandı Semiha. İri kollarından tutup omuzlarına aldı. Sonra yukarıya tavana doğru kaldırıp sağa

sola doğru sarkıtarak gerisin geri tekrar aldığı yere bıraktı. Kollarında bir buçuk yaşında gürbüz bir çocuğu kaldırmış gibi dinginlik hissetti.

Pervin bir süredir karınca Atta'nın hareketlerini izlemeyi bırakmış dikkatini Semiha'nın karıncayla kurduğu diyaloga vermişti. Yerinde duramıyor, odadaki öteberinin yerlerini değiştiriyormuş gibi yapıp çaktırmadan arkadaşının başka zaman kendinin bile şaşıracağı davranışlarını takip ediyordu.

"Hayırdır Semiha?" dedi Pervin arkadaşının yüzüne istifhamla bakarak.

"Başka ne olacak elbette hayır!" diye karşılık verdi Semiha.

Karınca kararınca bir katkım varsa bu hayırda ne mutlu bana! diye düşündü Pervin. Arkadaşının yamacına kadar sokularak sanki birlikte okudukları bir romanın özet cümlesini söylüyormuş gibi ağzındakini yuvarlayıverdi:

"Sevmeyene karınca yük/ Sevene filler karınca/ Dağı bile taşır insan/ Âşık olup inanınca"

Çok etkilenmişti bu dizelerden Semiha. Birkaç kez tekrar tekrar okuttu aynı dizeleri. "Galiba ben şimdi dağı taşıyan kişi oluyorum, öyle mi?" Kafasıyla "aynen öyle" der gibi onayladı arkadaşını Pervin. Belli ki buradan bir yerlere doğru varmak istiyordu. Avucunda uyurgezer hâlde dolaşan karıncayı yerine bıraktıktan sonra başladı anlatmaya:

"Hani hatırlasana, seninle biz daha üç yıl öncesine kadar ne dosttuk ne arkadaş. Bir kalabalıkta yüzlerce insanın içinden çıkıp tanış olmuştuk. O devasa kalabalığı düşün, o kadar insanın içerisinde bir taşın altına saklanmış iki karınca gidiydik. Nasıl olmuşsa olmuş kendimizi bir sirk gösterisinin ortasında bulmuştuk. Ringe de tek ayağı üzerinde duran filer, alev çemberinden geçen kaplanlar vardı. İkimizin de hançeresinde bir yumru oluşmuş olmalı ki daha önce vahşiliğine hiç tanık olmadığımız bu ortamı derhâl terk etmiştik. Bu dostluğumuzu, birlikte dâhil olmadığımız bir ortamdan birlikte ayrılmış olmaya borçluyuz."

Sözün tam burasında Semiha araya girdi:

"Ah dostum hatırlamaz olur muyum? Değil mi ki bir araya getiren de O, ayıranda O. O akşam Merkezefendi'den aşağıya doğru eve dönerken bir ihtiyara rastladım. Çocuk ayakkabısı kadar küçük, taze bir mezarın başında gözyaşları içerisinde Yasin okuyordu. Çok etkilenmiştim. Hemen karşısına geçip hem duasına hem de gözyaşlarına eşlik ettim. Yaşlı adamın okuması bitince, muhtemelen mezardaki çocuk torunudur kanaatiyle kendisine rahmet dilemeye hazırlanıyorken o benden erken davranıp 'Sabi sizden midir?' diye soruvermişti. 'Hayır.' cevabım üzerine benim soracağım soruyu önceden kestirmişçesine 'Hem bizden hem sizden.' diye söylenmişti. Ayrılırken adının 'Yol Oğlu Hâdi' olduğunu öğrendiğim adam meğerse her ikindi sonrası bu kabristanın en taze ve en çocuk misafirlerini

ziyaret eder, kendi cenazesi gibi mezarları başında dua okuyup gözyaşı dökermiş."

Semiha o anları anlatırken bile hâlâ yaşıyormuş gibi gözleri buğulanmıştı. O mezardan ayrılırken Yol Oğlu Hâdi ona bunu hiç unutma diye sıkı sıkı tembih ettiği bir kâğıt uzatmıştı. Bu kâğıt parçası aslında saatli maarif nevinden bir takvim yaprağıydı. Naylon mahfazaya itinayla sarılmış kâğıdı cebinden çıkarıp teklifsiz okumaya başladı: "Sahih-i Müslim'de yer alan bir hadis-i şerifte Peygamberimizin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Allah Teâlâ'nın yüz rahmeti vardır. Bunlardan birini insanlar, cinler, hayvanlar ve böcekler arasına indirmiştir. Onlar bu sebeple birbirlerini sever ve birbirlerine acırlar. Yabani hayvan, yavrusuna bu sebeple şefkat gösterir. Allah, o doksan dokuz rahmeti kıyamet günü kullarına merhamet etmek için yanında alkoymuştur."

Atta kendini sahiplenilen insanın varlığında on binlerce karınca bulmuş olmalıdır ki hiç yalnızlık çekmemiştir bu evde. Onun biricik sahibesi Pervin de onda, binlerce, yüzbinlerce insan yüreği görmüş olmalıdır ki evinin içinde oluşturduğu karınca yolunu takip etmiştir hep. Değil mi ki insandan hayvana, hayvandan insana giden bir yol her zaman vardır. Hayat candan cama değil candan cana akar!

YENİ DÜNYA DÜZENİ; WALL-E

rümeyssa kaya

İnsanlar asırlardır hayatı kolaylaştırma amacıyla farklı yollar ve deneyler icat etti. Çünkü bilim geliştikçe teknoloji gelişecek, teknoloji geliştikçe de hayat daha kolay yaşanılır bir hâle gelecekti. Ulaşım kolaylaştı mesela, biz uzaklaştıkça yolları yakınlaştırdık. İletişim yolları edindik birbirimizle iletişimimiz zayıfladıkça. Selam vermeyi unuttuk ama telefonlar icat ettik. WhatsApp, sosyal medya ve daha nice uygulama... Hayatı kolaylaştırmak yetmedi ultra kolaylık istedik; bize göre kolaylık demek birçok şeyi çabucak yapmak demekti, hiç efor sarf etmeden belki robotlarla haydi bir anda! Tembelleşen bedenlerimizle ruhumuza bir kolaylık aradık. Üşengeçlik oturdu dizimize kalkmadı

bir daha. Üşenir olduk sorumluluk almaya ki hallolur birkaç saniyede tüm işler; geliştirdik, değiştirdik. Yeni dünya düzenine yapılacak çok eleştiri var fakat buna da vaktimiz yok, çünkü bu hız ve haz çağında nasılsa çabucak eleştirip geçeceğiz.

Tarihin en başarılı animasyon filmlerinden birisi olan *Wall-E*, her ne kadar çocuklara yönelik bir animasyon gibi görünse de yeni dünya düzenine eleştirilerde bulunan, düşündürten, sevmek ve hatırlamak üzerine kurgulanmış, her sahnesinde ince detaylarla göndermeler yapan ve toplumsal mesaj veren bir yapım.

Wall-E filmi hayli etkileyici bir açılışa sahip. *Hello, Dolly!* müzikalinden

alınan neşeli bir müzik eşliğinde, sonsuz ve dokunaklı uzay manzaralarıyla başlıyor film. Kamera uydu çöplüğüne dönmüş Dünya'ya yaklaşır Wall-E'nin yaşadığı bölgeye giriyor ve bu neşeli açılışı ironikleştiriyor. İronik olan şey ise Dünya, insanlığın terk ettiği bir çöp yığını hâline gelmişken filmin açılışında mutlu bir şarkının çalmasıdır. Bu resmedilen çöp yığınlarıyla dolmuş tek bir canlının bile kalmadığı Dünya, şimdiki zamandan 797 sene sonrasındır. (Filmin çıktığı tarih 2008, geçtiği tarih ise 2805'tir.) Devasa çöpler âdeta şehirleri yutmuş; insanlar, biriken çöplerden dolayı yaşanmaz hâle gelen Dünya'yı dev uzay gemileri ile terk etmiş ve burada yaşayan bir varlık kalmamıştır.

Bıkmadan her gün özveriyle çalışan robot Wall-E dışında...

Wall-E, türünün yaşayan son robotu olarak hayatına devam eden, her gün çöpleri toplayan, çöplerin arasından beğendiği eşyaları koleksiyonuna ekleyen, müzik dinleyip dans eden insansı, eski sürüm bir robottur. En büyük hobisi çöpleri toplarken bulduğu ilginç antikalar. Bulduğu bu antikaları yaşadığı konteynerin özel bölümünde biriktirir Wall-E ve tek dostu bir hamam böceğidir.

Aslında kendi kurduğu düzen içinde mutlu mesut yaşayan bu robot, bir gün hayatında bir eksiklik olduğunu fark eder. Yalnızdır... Tek başına yaşamamanın verdiği o hüzün, hiç beklemediği bir anda gelen bir arkadaşla son bulur: Uzayda kendilerine yeni bir hayat kuran insanların Dünya'ya gönderdiği yeni sürüm bir robottur bu. Artık yeni bir dosta sahip olan Wall-E bu çöplükte her zamankinden daha mutlu bir hayat yaşamaya başlar. Dünya artık onun için çok daha güzel bir yerdir. Ta ki yeni sürüm robot, çöplerin içindeki bir saksıda yeşermeye başlayan çiçeği keşfedene kadar! Uzaydan gelen bu yeni robot aslında Dünya'da yeşeren bir canlının var olup olmadığını keşif için buraya gönderilmiştir. Wall-E, uzaydan gelen bu robota âşık olur, onun peşinden gizlice uzay gemisine saklanır ve nihayetinde insanların yaşadığı devasa uzay gemisine ulaşır. Film asıl mesajını bundan sonra verir.

Burada insanlar yaşamlarını dev reklam panoları ile çevrili ortamlarda sürdürüp ulaşımını ise ultramodern koltuklar vasıtası ile gerçekleştirmek-

Film Künyesi:

2008 / 1s 38dk / Animasyon

Orijinal Adı: Wall-E

Yönetmen & Senaryo:

Andrew Stanton, Pete Docter, Jim Reardon

Oyuncular: Ben Burtt, Elissa Knight, Pete Docter

Ülke: ABD

tedir. Doğdukları andan itibaren bu uçan koltuklara yerleştirilmiş olan insanların yürüme yetisi de körelmiştir. Tüm iletişim ve sosyalliklerini bu koltukların önünde bulunan elektronik ekran yoluyla sağlamaktadırlar. Tüketime yönelik her ân "hazır ol"da tutulan insanlık, tüm işlerini robotlarla halletmeye alışmış; hareket etmeyi, konuşmayı, koşmayı ve sosyalleşmeyi unutmuştur.

Film hem evrenimizin hem de insanlığın geleceğine dair ciddi mesajlar verir ve insanların Dünya'dan ayrılıp uzayda kurdukları hayatta yaşadıkları tembelliği çarpıcı sahnelerle gösterir. Teknoloji insanlığa daha kolay bir hayat vermemiş hatta hayatlarını daha da zorlaştırmıştır. Filmdeki insanlara baktığımız zaman insandan ziyade, elektronik koltuklarından kalkmayan, o kol-

tuklarda yemeğini yiyip yatan ve havuza dahi o koltuklarda giren, tüm bu tembellikleri sonucunda şişmanlayıp obezleşmiş makinalar görürüz. İnsanlar, insani ve fiziksel donanımlarını dahi unuttur bir hâle gelmiş, yaşamaktan zevk alamayan mutsuz birer robota dönüşmüştür.

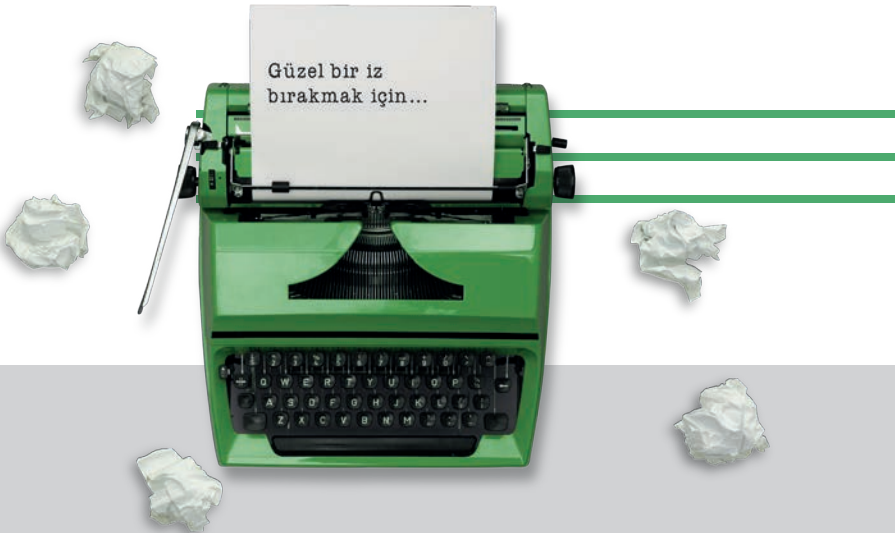
Film, teknolojik rahatlık ve yalnızca tüketime dayalı bir zihin yapısının insanları nasıl tembel ve umursamaz "robot"lara dönüştürdüğüne dair çok ince ve anlamlı mesajlar veriyor. Üstelik de bunu, bir robot olduğu hâlde duyguları olan, vefalı, sadık ve çalışkan Wall-E ile canlı ve duygusuz robotlara dönüşen insanların karşılaştırılması üzerinden yapıyor. Wall-E, başından sonuna kadar zevkle izlenebilecek, her yaş grubuna hitap eden unutulmaz bir film.

Aramak anlamında kullanılan en eski fiil izlemek imiş. İzlemek, yani iz. İz, ayak izinden geliyor. İnsanın, hayvanın ayak izi. Ayakların değdiği yer ise yol. Ayak izlerini takip etmek anlamında izlemek. Ne manidar geliyor kulağa. Küçükler büyüklerin ayak izlerini takip eder derken tüm derinliği ile ifade ediliyor kelime. Ama şimdilerde izlemek dendiğinde bir şeyi seyretmek anlıyor oluşumuz insanı üzüyor. Ayak izi takip etmek yani tecrübeden ders alır olmaktan oturup izlemeye evrilmek... Öylece bakmak. Atıl olmak. Bu anlam kelimeye hiç yakışmamış sanki. Hele ilk kullanımını yani aramak anlamını düşünürsek. Tüm Türk dünyasında hâlâ aramak yerine izlemek ve izdemek kullanılırken Oğuz Türklerinde aramak fiili kullanılmış. Diğer kelimeler ise izlemek ve istemek gibi anlamlar ile yoluna devam etmiş.

Güzel ama izlemekten aramaya evrilen süreçte aramak ne idi, "ara" ya da "ar" kökünden mi geliyor? Hayır, kelimenin eski kaynaklarda yer alan hâli; "arkamak". Ama buradan da kelime kökeni "arka" yani "art" ile ilişkili diyemiyoruz. Ark, su yolu. Çoğu Türkoloğa göre Türklerin eskiden beri su yolu denilen ark ile ilişkileri vardı. Ark da bir yol olduğuna göre arkamak; su yolu bulmaya çalışmak ya da su kanalı açmak için toprağı kurcalamak. Buradan, bulmaya çalışmak anlamına doğru bir yolculuk yapmış.

Peki, insan ne arkar yani ne arar?

Her beşer şu dünyaya geliş amacını arar durur. Kimi yüksek sesle duyar ve kabul eder yolunu bulur. Kimi kısık sesin peşinden koşar ha koşar yine yolunu bulur. Kimi yol üstünde doğar. Kimi yolun anlamını bilmez olur ama içi coşar. Kimi sese doğru gitmeyi reddeder. Ama bir şekilde herkes arar da arar. Aradığını bulmak ise insanın iradesinin üstüne Rab-bimizin hidayetinin gelmesindendir. Ne demişler "Aramakla bulunmaz ama bulanlar hep arayanlardır." ya da "Yürümekle varılmaz ama varanlar hep yürüyenlerdir."

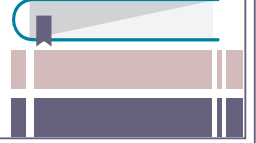

SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

RABİA KARZAN

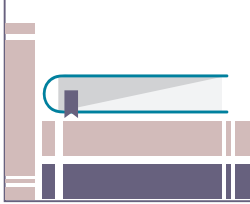

... internet, muhatabı olanların hem bilgi / bilinç hem de duygu dünyalarını kontrol etme konusunda tek söz sahibi olma düzeyine erişmiş durumda.

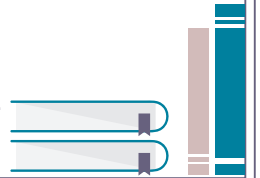
Sosyal medya ortamlarında dine ilişkin bir bilginin doğruluk ya da yanlışlığı "kitaba uygunluk" kriterine göre değil paylaşım, beğeni ve etkileşim sayısına göre belirlenmektedir.

Sosyal hayatta İslam'ın haram ve günah saydığı fiillerden sosyal medyada da kaçınmak gerekir.

...bir Müslüman gösteriş yapmak, ilgi odağı hâline gelmek vb. amaçlarla yaptığı iyilikleri sosyal medya aracılığıyla insanlara duyurursa ahlaki açıdan doğru bir davranış göstermemiş olur.

İnternetin ve sosyal medya ağlarının zaman ile mekân birbirinden ayırması ve bedenleri daha önemsiz hâle getirmesi, bireylerin bu ortamlarda ne kadar kendisi gibi davranabilecekleri tartışmasını beraberinde getirdi.

Kul hakkına saygı gösterilmesinin gerekliliği konusunda gerçek hayat ile sosyal medya arasında herhangi bir fark söz konusu değildir.

Modern zamanlarda Tanrı merkezilik yerine, insanı merkeze alan bilgi anlayışı zihinlere hâkim olmaya başlayınca, insanlığın hakikat algısı parçalanmaya yüz tutmuştur.

